

TÜRK KATILIM BANKALARINDA KÂRLILIK KALİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fatimah AL-FARISEE

2021

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Saim KAYADİBİ**

**TÜRK KATILIM BANKALARINDA KÂRLILIK KALİTESİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Fatimah AL-FARISEE

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Finans ve Katılım Bankacılığı Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Saim KAYADİBİ**

**KARABÜK
Temmuz 2021**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI	5
DOĞRULUK BEYANI	6
ÖNSÖZ	7
ÖZ	8
ABSTRACT	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	13
ARAŞTIRMA PROBLEMİ	13
EVREN VE ÖRNEKLEM	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/ KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	14
GİRİŞ	15
BİRİNCİ BÖLÜM	19
1. KATILIM BANKALARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	19
1.1. Katılım Bankalarının Tanımı	19
1.1.1. Katılım Bankalarının Yayılmasına Yardımcı Olan Faktörler	19
1.2. İslâmi Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	20
1.3. Bazı Ülkelerde Katılım Bankacılığın Gelişim Süreci	22
1.4. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi	24
1.4.1. Türk Katılım Bankalarının En Önemli Özellikleri	25
1.5. Katılım Bankaları	26
1.5.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş	26
1.5.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	27
1.5.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş	27
1.5.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş	28
1.5.5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş	28
1.5.6. Emlak Katılım Bankası A.Ş	29

1.6. Katılım Felsefesi	29
1.7. Katılım Bankalarındaki Fon Kaynakları ve Kullanımı	32
1.7.1. Katılım Bankalarındaki Fon Kaynakları	32
1.7.1.1. Katılım Bankalarının İç Kaynakları	32
1.7.1.2. Katılım Bankacılığında Yabancı Kaynaklar	33
1.7.2. Katılım Bankalarındaki Fon Kullanımı	34
1.7.2.1. Murabaha	34
1.7.2.2. Mudarebe	34
1.7.2.3. Müşareke	34
1.7.2.4. Karz-ı Hasen	34
1.7.2.5. İcare	34
1.7.2.6. Selem	34
1.7.2.7. İstisna	35
1.8. İslami ve Geleneksel Bankaların Operasyonları ve Amaçları Arasındaki Uyumluluk ve Benzerlik Noktaları	35
1.9. Konvansiyonel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Temel Farklar	36
İKİNCİ BÖLÜM	38
2. KATILIM BANKALARINDA PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ	38
2.1. Katılım Bankalarında Performans Değerlendirme Kavramı	39
2.2. Performans Alanları	41
2.3. Finansal Performansı Değerlendirme Adımları	42
2.4. Performans Seviyeleri	44
2.5. Performans Ölçümünün Tanımı	45
2.6. Performansı Ölçmenin Önemi	45
2.7. Performans Değerlendirmedeki Zorluklar	46
2.8. Katılım Bankalarının Finansal Açısından Performansı	47
2.8.1. Banka Performansını Değerlendirme İhtiyacı	47
2.8.2. Banka Performansı Tanımı	47
2.9. Bankacılık Performansını Değerlendirme Aşamaları	48
2.10. Katılım Bankalarında Finansal Performansı Değerlendirmenin Önemi	49
2.11. Performansı Değerlendirirken Bulunması Gereken Mali Tablolar	50
2.11.1. Temel Mali Tablolar	50
2.11.1.1. Bilanço (Finansal Durum Tablosu)	50

2.11.1.2. Gelir Tablosu	51
2.11.2. Performans Değerlendirme Süreci	52
2.11.3. Planlama Bütçesi	53
2.11.4. Periyodik Raporlar	53
2.11.5. Ekonomik Birimin Faaliyeti	53
2.11.6. Belirli Bir Faaliyetin Hareketinin Tespiti	53
2.11.7. İstatistiksel Veriler ve Bilgiler	53
2.12. Bankaların Performans Ölçüm Modelleri	53
2.12.1. Panel Veri Analizi	53
2.12.2. Faktör Analizi	54
2.12.3. Pearls Modeli	55
2.12.4. M- CRIL	56
2.12.5. GIRAFE	56
2.12.6. CAMELS	57
ÜÇÜNÇÜ BÖLÜM	58
3. AMERİKAN BANKACILIK DEĞERLENDİRME SİSTEMİ CAMELS	58
3.1. CAMELS Sisteminin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Başlangıcı	58
3.2. ABD CAMELS Bankacılık Değerlendirme Sisteminin Tanımı	59
3.3. CAMELS Sistemi Özellikleri	59
3.4. CAMELS Sisteminin Bankalarda Uygulanmasına İlişkin Genel İlkeler	60
3.5 CAMELS Sisteminin Tarihsel Gelişimi	60
3.6. CAMELS Sisteminin Bileşenlerine İlişkin Bir Açıklaması	62
3.6.1. Sermaye Yeterliliği	62
3.6.2. Aktif Kalitesi	64
3.6.3. Yönetim	65
3.6.4. Kârlılık	65
3.6.5. Likidite	66
3.6.6. Piyasa Riskine Duyarlılık	66
3.7. Amerikan Bankacılık Değerlendirme Sistemi CAMELS'e Göre Bankaların Sınıflandırılması	67
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	69
4. KÂRLILIK	69
4.1. Kârlılık Terimi, Kâr ve Kârlılık Arasındaki Farklar	69

4.2. Bankalar ve Kurumların İki Kararla Kârlılık Hedeflerine Ulaşılması	70
4.3. Katılım Bankalarının Kârlılığını Etkileyen Faktörler	70
4.4. Kârlılığı Hesaplamanın Nedenleri	71
4.5. Kârlılık Neden Daha Önemli?	71
4.6. Banka Kârlılığının Belirleyicileri	71
4.6.1. İç Belirleyiciler	72
4.6.1.1. BOYUT	72
4.6.1.2. Kapitalizasyon	72
4.6.1.3. Likidite	72
4.6.1.4. Kredi Riski	72
4.6.1.5. Bankanın Gelirlerini Çeşitlendirmesi	72
4.6.1.6. Operasyonel Verimlilik	72
4.6.2. Dış Belirleyiciler	73
4.6.2.1. GSYİH	73
4.6.2.2. Enflasyon	73
4.7. CAMELS Analizinde Kârlılık Rasyoları	74
4.7.1. Yatırım Getirisi Oranı (ROI)	74
4.7.2. Aktif Kârlılık Oranı (ROA)	75
4.7.3. Öz Sermaye Kârlılık Oranı (ROE)	75
4.7.4. Brüt Kâr Marjı, Net Kâr Aralığı, ve Kâr Analizi	75
4.8. Uygulama	76
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	83
TABLolar	92
ŞEKİLLER	93
ÖZGEÇMİŞ	94

TEZ ONAY SAYFASI

Fatimah AL- FARISEE tarafından hazırlanan “TÜRK KATILIM BANKALARINDA KÂRLILIK KALİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Saim KAYADİBİ .....

Tez Danışmanı, Finans ve Katılım Bankacılığı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Finans ve Katılım Bankacılığı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 08.07.2021

<u>Ünvanı, Adı ve Soyadı (Kurumu)</u>	İmzası
Başkan : Prof. Dr. Saim KAYADİBİ (KBÜ)	.....
Üye : Doç.Dr. Mehmet İSLAMOĞLU (KBÜ)	.....
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih CANBAZ (AİBÜ)	Online

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans Tezi derecesini onaylamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ .....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Fatimah Al- FARISEE

İmza:

ÖNSÖZ

Katılım bankacılığı hizmetleri İslâmi bankacılık hizmetleri adı altında tüm dünyada yaygınlaşmıştır. Araştırmada, genel olarak dünyada ve özellikle Türkiye'de bankacılıktaki katılım bankası hakkında bilgi verilecek; performans kavramı ve CAMELS sisteminin modern yöntemlerinden biri olarak uygulandığı CAMELS sistemi kavramı incelenecektir. Bankalarda rekabet avantajı elde etmeye ve performans değerlendirmesinin etkinliğini artırmaya yardımcı olan bu sistemin gücünden dolayı Türk Katılım Bankalarının 01 Ocak 2016'dan 31 Aralık 2020'ye kadar olan kârlılık performansı değerlendirilecektir. Bu çalışmanın meydana gelmesindeki süreçte beni destekleyen herkese, öncelikle bilgi ve tecrübesiyle bana yardım eden danışmanım Prof. Dr. Saim KAYADİBİ'ne, çalışmam için ihtiyacım olan bazı kaynakları temin eden hocam Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU'na ve bana çalışmamı tamamlamak için manevi olarak destek veren ve bana güç veren hocam Dr. Öğr. Üyesi Osman KURTER'e teşekkür ediyorum. Özellikle, sevgili anneme şükranlarımı sunuyorum çünkü onun duaları benim için büyük destek oldu.

ÖZ

Küresel ekonomi literatürüne giren faizsiz bankacılık sistemi, 70 yıl önce büyük bir başarıya imza atarak bir fikir olarak ortaya çıkmış ve bu başarı dünya çapında birçok İslami bankanın kurulmasına yol açmıştır. Ekonominin gelişmesi, bankacılık faaliyetlerinin genişlemesine yol açmış ve bankaların çokluğu ve artması ışığında, bankaların amacı artık kâr elde etmek değil; çalışmaya devam etmek olduğundan rekabet ortaya çıkmıştır. Bu nedenle güçlü ve zayıf yönlerini bilmek ve bir uyarı olan bankacılık güvenliği göstergesini bilmek için finansal tablolarını analiz etmek gibi performanslarını bilmek gerekmektedir.

2019 yılında ortaya çıkan, küresel ekonomiyi vuran ve finansal krizi yapan covid-19 virüsü, bu krizlerin en şiddetli olanlarından biridir ve bu krizin şiddeti finansal kurumlar, bankacılık sektörleri, ve bankacılık kurumları aracılığıyla gerçekleştirilen ticari işlemler ve borsalar gibi tüm dünya ekonomilerini etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Bu kriz, ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasına ve bankacılık sektöründe doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik gerilemeye neden olmuştur. Bu çalışmada, Türk katılım bankalarının kâr performansı CAMELS sistemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Türk katılım bankacılığı sektörünün Covid-19 virüsünün yayıldığı bu dönemde krizden ne ölçüde etkilendiğini öğrenmek için, katılım bankaları performansının finansal değerlendirme konusu birçok araştırmacı ve ilgilenenler için önemli bir konu olduğundan Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankasının karlılığı değerlendirilmiştir. Türk ekonomisinin risklerle yüzleşebilecek finansal güce sahip olduğu için corona virüsü krizinden çok fazla etkilenmemiştir. Aynı zamanda sağlık, tekstil ve hazır giyim gibi sektörler Çin ve Avrupa ülkeleri yerine Türkiye'ye yönelmiştir. Bu nedenle Türk malı ve ürünlerine olan talep iki katına çıkmıştır. Böylece Türkiye en üst şeffaflık standartlarla krizin ürettiği etkilerin üstesinden gelip dış pazarların güvenini kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Bankalar, CAMELS, Türk Katılım Bankaları, Performans Değerlendirme.

ABSTRACT

The interest-free banking system, which entered the global economic literature, emerged as an idea with great success seventy years ago, and this success led to the establishment of many participating banks around the world. The development of the economy has led to the expansion of banking activities, and in the light of the multiplicity and increase of banks, so-called competition has emerged, since the purpose of banks is no longer to make profits, but to continue to work, so is to analyze their financial statements to know its strengths and weaknesses and know the banking security indicator, which is a warning. It is necessary to know their performance as well. It is an early warning to the extent of the banking sector's sensitivity and vulnerability to crises.

The financial crisis that has hit the global economy since its emergence in 2019 is one of the most severe of these crises, and the severity of this crisis stems from its impact on all world economies, such as business transactions and stock markets through financial institutions, banking sectors, and banking institutions. This crisis caused slowdown in economic activities and economic recession directly or indirectly in the banking sector. In this thesis, the profit performance of Turkish participation banks is evaluated using the CAMELS system, since profitability is a basic and necessary target for the survival and continuity of institutions and is also a measure to evaluate the effectiveness of management.

In order to find out to what extent the Turkish participation banking sector was affected by the crisis in this period when the Covid 19 virus was spreading, the researcher evaluated the profitability of five banks as the financial evaluation of participation banks performance is an important issue for many researchers and interested parties: Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası. As the Turkish economy has the financial strength to face the risks, it has not been affected much by the corona virus crisis. At the same time, sectors such as health, textile and ready-made clothing have turned to Turkey instead of China and European countries. For this reason, the demand for Turkish goods and products has doubled. Thus, Turkey overcame the effects of the crisis with the highest transparency standards and gained the trust of foreign markets.

Keywords: İslamic Banking, Banks, CAMELS, Turkish Participation Banks, Performance Evaluation.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türk Katılım Bankalarında Kârlılık Kalitesinin Değerlendirilmesi
Tezin Yazarı	Fatimah ABDULRIDAH HAJI AL- FARISEE
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Saim KAYADİBİ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	08.07.2021
Tezin Alanı	Finans ve Katılım Bankacılığı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	94
Anahtar Kelimeler	Katılım Bankacılığı, Bankalar, CAMELS, Türkiye Katılım Bankaları, Performans Değerlendirme.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Evaluation of Profitability Quality in Turkish Participation Banks
Author of the Thesis	Fatimah ABDULRIDAH HAJI AL-FARISEE
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Saim KAYADİBİ
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	08.07.2021
Field of the Thesis	Finance and İslamic Banking
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	94
Keywords	İslamic Banking, CAMELS, Turkish Islamic banks, Evaluation of the performance.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

CAMELS sistemi kullanılarak beş Türk Katılım Bankalarının 01.01.2016-31.12.2020 dönemindeki kârlılık analizini etmektir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

- CAMELS sistemini tanıtmak.
- Bankanın mali ve idari faaliyetlerinin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek.
- CAMELS sisteminin Katılım Bankalarının kârlılığını değerlendirme yeteneğini ortaya koymak.
- Katılım Bankalarda CAMELS standardının uygulanmasının etkisini ortaya koymak.

Çalışmanın önemi, finansmana katkı sağlayan en önemli ekonomik sektördeki karlılığın ve ekonomik büyümenin sürekliliğinin değerlendirilmesi ile ilgilenmesidir, çünkü karlılığın bankanın küresel finansal krizleri aşmadaki etkinliğinin kanıtı olmasıdır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, temel olarak, CAMELS değerlendirme modelini ele alan bazı literatür ve referansların teorik sunumunun yanı sıra, Türk Katılım bankaları için yayınlanmış finansal verilerin derlenmesi, CAMELS değerlendirme modelinin Form öğelerinin her bir öğesi ile ilgili göstergeler ve oranlar hesaplanarak uygulanması ve analizinden oluşan pratik bir sunumun bulunduğu vaka çalışması yaklaşımına dayanmaktadır.

ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Genel olarak finans kurumları ve özel bankalar, özellikle Covid-19 başta olmak üzere ekonomik değişikliklere ve krizlere karşı daha savunmasızdır. Bu nedenle araştırma sorunu aşağıdaki sorularla ifade edilebilir:

- CAMELS Sistemi Nedir?
- CAMELS modelinde, bankanın finansal ve idari faaliyetlerinin güçlü ve zayıf yönlerini bilmek için modelin her bir unsurunun doğru bir değerlendirmesini yapabilme yeteneği nedir?

- Modelde uygulanan oranlar performans değerlendirme süreci (kârlılık) ve Katılım Bankalarının mali durumunun sağlamlığı için ne kadar uygundur?
- Değerlendirme sonuçlarının performans üzerindeki etkisi nedir?

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni CAMELS sistemini kullanan Türk Katılım Bankaları; örneklemini ise " Ziraat Katılım Bankası, Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankasıdır".

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/ KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Ekonomiyi vuran en büyük ve en önemli krizlerden biri, 2008 yılındaki mali ve ekonomik kriz olup, Amerikan bankalarının yeterli garantiler olmaksızın verdikleri emlak kredileri sonucunda dünyayı büyük bir durgunluğa sürüklemiştir. Ardından ekonomiyi gerçek anlamda etkileyen ve ülkelerin kapanmasıyla giderek genişleyen mevcut kriz (Covid-19) geldi. Araştırmamın kapsamı, Covid 19 krizinin Türk Katılım Bankaları üzerindeki etkisinin kapsamını bilmek için beş Türk finans ve uluslararası katılım banka ile sınırlıdır, çünkü araştırma bu Türk katılım bankaların yıllık raporlarından elde edilen finansal verilere dayanmaktadır.

GİRİŞ

Banka finansmanı, sosyal ve ekonomik yönleri iyileştirmeye çalışan gelişim ve ekonomik projelerinin finansmanına katkıda bulunduğundan dolayı modern ekonomilerin etkili bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Finansman, yeni kurulan ve faiz işlemeyen İslâmi bankalar ile kurulmasından beri faiz işleyen tefeci bankalar ile arasında farklılık göstermektedir.

İslâmi bankaların kurulmasından önce dünyadaki çoğu insan faiz gelirlerinden uzaklaşıyordu. Dolayısıyla klasik bankalara gitmeyen fonlar atıl kalmaktadır. Bu durum hem ekonomik hem tasarruf sahibi açısından bir kayıptır. Mali sektöre bir yenilik olarak, İslâm dininin getirmiş olduğu faiz hassasiyeti nedeniyle, klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklayıp onları değerlendirebilmeleri amacıyla katılım bankaları kurma fikri ortaya çıkmıştır (Kaya, 2017b, s 16). Böylece faizlere başvurmadan finansal aracılık rolünü oynayan katılım bankacılığının fikri ortaya çıkmıştır. Bölgesel ve uluslararası bankacılık arenası, katılım bankacılık hizmetlerini geleneksel bankacılık hizmetlerine eklemesinin yanı sıra, yeni katılım bankalarının kurulması veya bazı bankaların katılım bankacılığa dönüştürülmesi şeklinde katılım bankacılık endüstrisinde muazzam bir gelişmeye tanık olmaktadır. Bu hizmetle İslâmi bankası finansı geliştirilmesi ile müşterilere sağlanan İslâmi yatırım yöntemlerinin artırılması ve kârların artırılması gerçekleştirilmiştir. Buna göre tüm finans kuruluşları 2019'da %20 ve üzeri kâr elde etmiştir. Körfez ve Malezya bölgelerindeki uluslararası satışlarda %26 artış göstermiştir (Global Finance, Erişim Tarihi: 17.09.2020). Ancak Covid-19 virüsünün ortaya çıkması sonucunda, finansman talebinde düşüşe, gelirden düşüşe ve açıkta artışa yol açacağı için, geleneksel bankalarda olduğu gibi İslâmi kurumları önemli ölçüde etkilemesi beklenmektedir.

Covid-19 virüsünün Türk katılım bankalarının finansal ve finansal olmayan performansına etkisinin boyutunu öğrenmek için CAMELS sistemi uygulanacaktır. 1979 yılında Amerika Birleşik Devletleri tarafından benimsenen CAMELS sistemi, bankaları değerlendirmek, bankacılık sektöründeki değişiklikleri belirlemek ve bankacılık kurumlarının performansındaki güçlü ve zayıf yönleri analiz etmek için kullanılmıştır. 1996 yılında geliştirilen ve değiştirilen bu sisteme göre bankaların performansı altı temel kalem üzerinden değerlendirilmektedir: (Zgoud, 2015, s 57)

- Sermaye yeterliliği (Capital adequacy)
- Varlık kalitesi (Assetquality)
- Yönetim (Management)
- Kâr (Earning)
- Likidite (Liquidity)
- Piyasa risklerine duyarlılık (Sensitivity of market risk)

Bu sistem, ACCION'a (American For Community Co- Operation İn Other) üye ülkelere hizmet sağlayan kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gibi çeşitli düzenleyici kurumlar tarafından kullanılmıştır. Bu kurumlar arasındaki denetim ve somut sonuçlara erişim sağlanmaktadır (Assad, 2018, s 289).

- Aşağıdakiler bir önceki çalışmalara atıfta bulunarak:

Mehmet Apan, Ahmed Öztel, İsmail Fatih'in "Entropi Yöntemine Dayalı CAMELS Performans Değerlendirme Modeli: Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir Uygulama" adlı çalışması, CAMELS ve CAMELS unsurları kavramını içermektedir. Model entropi baz alınarak sunulmuş ve Türk mevduat bankalarının 2002- 2016 yılları arasındaki performansları ve toplam CAMELS derecelerine göre analiz edilmiştir. Çalışma, devlete ait mevduat bankalarının, özel mevduat bankaları ve yabancı sermaye ile mevduat bankalarından daha iyi finansal performansa sahip olduğunu göstermiştir.

- Sada Erdoğan'ın "Türk Bankacılık Sektörünün 2009-2016 Dönemi Camels Derecelendirme Sistemi İle Performans Analizi" adlı çalışması, CAMELS sistemini kullanan 11 Türk bankasını analiz etmeyi amaçlayan bir çalışmadır. Analiz sonuçlarına göre kamu mevduat bankaları sermaye yeterliliği, yönetim kalitesi, kârlılık ve piyasa riskine duyarlılık açısından en iyilere sahiplerdir. Özel mevduat bankaları hakkında kalite açısından en iyi performansa sahip çıkar ve sonunda yabancı mevduat bankaları en iyi performansı likiditeye sahiptir.
- Emre Esat Topaloğlu'nun "CAMELS Performans Değerleme Modeli: Türkiye'deki Mevduat Bankaları Üzerine Ampirik Bir Uygulama" adlı çalışmasında ise, 2002-2010 yılları arasında deve unsurlarının belirlenmesi ve

kamu, özel ve yabancı sermayeli bankaların mali durumlarının öğrenilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma, kamu bankalarının sermaye yeterliliği, piyasa risklerine duyarlılık ve yönetim kalitesi açısından özel ve yabancı bankalardan daha iyi bir finansal konuma sahip olduğunu ortaya koymuştur. Özel bankalar, kâr ve varlık kalitesi açısından daha iyi bir konumdadır. Yabancı bankalar likidite açısından daha iyi konumdadır.

- Muhammet Fatih Canbaz'ın "Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları ve Performans Analizi" adlı çalışmasında ise, bankaların performanslarını analiz etmek ve değerlendirmek için CAMELS sistem kullanıldı. CAMELS analizi sonucunda katılım bankalarının ve sektörün sermaye yeterliliği açısından güçlü bir durumda olduğu, varlık kalitesi noktasında da iyi seviyeleri yakaladığı görülmektedir. Varlık kalitesi göz önünde bulundurulduğunda; katılım bankalarının özellikle aktifleri içinde büyük paya sahip olan kredi portföyünü, geleneksel bankaların portföyünü iyi yönetmeleri gerekmektedir. Kazançlar” ve “Yönetim Kalitesi” rasyoları hem geleneksel bankalar hem de katılım bankaları için iyi derecede olmasına rağmen katılım bankalarının “Personel Yönetimi” ve “Personel Kârlılığı” rasyolarının mevduat bankalarına nazaran daha düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şube başına düşen personel sayısı fazlalığı ve personel sayısı artış oranları (şube başına) kârlılığı olumsuz etkileyen unsurlar olarak yer almaktadır. Aktif yapıları incelendiğinde, katılım bankalarının “Likidite” konusunda geleneksel bankalara göre iki kat daha başarılı olduğu ancak kısa vadeli borçları ödeme gücü açısından sektörün katılım bankalarından daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Likidite konusunda genel olarak ne katılım bankaları ne de sektör için risk oluşturacak bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. “Piyasa Riskine Duyarlılığa” ilişkin oran analizi neticesinde, menkul kıymet portföyünde çeşitliliğin ve büyüklüğün sınırlı olması sebebiyle katılım bankalarının geleneksel bankalara oranla daha az duyarlı oldukları değerlendirilmiştir.
- Serra Rafeeq Al- Quraishi'nin " Banka Kredi Politikasını Denetlemede Amerikan CAMELS Bankacılık Değerlendirme Sisteminin Benimsenme Etkisi" başlıklı çalışması, Irak ve Ürdün bankalarının kredi için CAMELS bankacılık değerlendirme sistemini ne ölçüde uygulamaları gerektiğini göstermeyi amaçladı.

Bu çalışmada, Ürdün bankalarının çoğu 1. derecede sınıflandırılmıştır. Bu sonuç, Ürdün bankalarının güçlü olduğunu, zayıflıkları olmadığını, zayıf noktaları varsa da az olduğunu ve Irak bankalarının aksine bu zayıf noktaların, bankanın yönetim kurulu ve üst yönetimi tarafından alınabilir olduğunu göstermektedir. Irak bankalarının çoğu ise 2. derecede sınıflandırılmıştır.

- Hanan Taraa'nın "Cezayir Bankalarının Performansını Değerlendirmede CAMELS Sisteminin Önemi" başlıklı çalışması, Sermaye yeterliliği, aktif Kalitesi, yönetim, karlılık, likidite ve piyasanın risklerine karşı duyarlılık gibi konuları içeren nicel ve nitel yönleri değerlendirerek bankaların performansındaki güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma Cezayir dış bankasında uygulanmıştır. Çalışmanın bankanın karşı karşıya olduğu risklerle yüzleştiğini ve yatırımını garanti altına alacak iyi karlar elde ettiği tespit edilmiştir. Ancak, varlıklarının kalitesini etkileyen tökezlenen borçlar ve likitede kabul görmeyen performansı bakımından güç çekmektedir. Acil yükümlülüklerini yerine getirmek için bankadaki likidite pozisyonunu güçlendirmek için acil önlemler alması gerekiyor.
- İncelenen tüm çalışmalar, CAMELS sistemi ve CAMELS unsurlarının belirlenmesi ve bankaların güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi ile ilgilidir. Covid-19 virüsünün yeniliği nedeniyle Covid-19 virüsünün ortaya çıktığı dönemde CAMELS sistemi kullanılarak bankacılık sektörünün analiz edilmesini içeren herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Bu nedenle bu çalışmada, Covid-19 virüsünün varlığı sırasında kârlılığı analiz etmeye ve güçlü ve zayıf yönlerini bilmeye odaklanılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KATILIM BANKALARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Katılım Bankaları, geleneksel bankaların dayandığı temellerden tamamen farklı temellere dayanmaktadır. Bu bölümde bu farklılık açıklanacaktır.

Bu bölümde şunlardan bahsedilecektir:

- Katılım Bankalarının tanımı, özellikleri ve ortaya çıkışı,
- Katılım Bankalarındaki fon kaynakları ve kullanımı.

1.1. Katılım Bankalarının Tanımı

İşletmeler açısından fon arz eden kuruluşlardan birisi de katılım bankalarıdır. Katılım Bankalarını klasik banka sisteminden ayıran temel farklılık, faiz kelimesinin çıkarılıp yerine kâr/zarar kelimesinin ikame edilmesi değildir. Dini nedenlerle faiz almak istemeyen veya faiz ödemeyen kişilerin finansman ihtiyaçlarını katılım bankaları yada finans kuruluşları karşılamaktadır. Faizsiz Bankacılığın amaçları şu şekilde özetlenebilir:

- Her türlü ticareti yapmak
- Adalet ve yardımseverlik ilkelerine uygun olarak toplumun refahına yönelik, ekonomik ve finansal sistemi temin etmek.
- Her türlü zirai, sinai ve ticari faaliyet ve hizmetlerin finansmanı amacıyla, kurum sermayesine ek olarak, fonların bulunması ve yatırımcıların faizsiz esas üzerinden sisteme katılmalarını teşvik etmektir (Ceylan, 2018, s 220).

1.1.1. Katılım Bankalarının Yayılmasına Yardımcı Olan Faktörler

- Finansal krizlerden daha az etkilenme özelliğine sahiptir. Bunun nedeni ise doğal yapısı gereği riskleri müşterilerle paylaşmasıdır (risk paylaşımı özelliği).
- Katılım Bankacılığının kendine has ürünlere sahip olması. Her bir finansman ürün fon kullanıcının ihtiyaç duyduğu şartlara göre farklı özelliklerde olduğundan kolaylaştırıcı yönü ile büyük bir esneklik sunmakta, kendine has yapı ve şartları ile kâarakterize edilir.

- Bankacılık risklerini yönetmede daha esnektir. Çünkü geleneksel bankacılıkta olduğu gibi, faizsiz sistemde bankacılık işlerinde borç verme ve borç alma ile değil, katılım esasına dayalıdır.
- Tüm dünyada büyük bir varlık teşkil eden Müslüman toplulukları tefecilikten uzak dururlar.
- İnançlı insanlar faizle iştiğal etmeye karşı duydukları isteksizlik nedeniyle, mevduatlarını ve birikimlerini faizsiz sistem içerisinde değerlendirmek istediklerinden dolayı İslam ülkelerinde finansal fazlalık artışı göstermektedir (Halil, s 3).

1.2. İslâmi Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

60'lı yıllarda ve özellikle 1963'te Ahmed El-Naggar, Mısır'daki küçük çiftçilerin birikimlerini Ghamr şehrinde toplamak için ilk katılım bankasını kurmuş ve ardından kâr ve zararları paylaşma temelinde yeniden revize etmiştir (Kayadibi, 2011, s 429). Bu girişim, ekonomik bağımsızlık için katılım bankacılığının başlangıç noktası olmuştur. Yerel Tasarruf Bankası, çiftçilerin tarımsal ve ticari ihtiyaçlarını karşılayan bir model olup; ortak garanti felsefesine dayanan yatırım sermayesi ve para kurumu karışımıdır. Bu bankanın sınırlı kapsamına rağmen, bankacılık ve ticari ortaklık (kâr / zarar ortaklığı), sigorta, takas ve kiralamayı tek çatı altında birleştirmiştir (Kaya, 2017a, s 153). 1966 yılına gelindiğinde dokuz şubeye ulaşmış olan ve başarılı bir şekilde prensiplerine uygun olarak ilerleyen Tasarruf Bankası, Mısır'daki sosyalist rejimin bankaları millileştirmesi nedeniyle hükümet tarafından kapatılmıştır (Kaya, 2017b, s 22).

1975'te ise; ekonomik kalkınma hareketini canlandırmak ve üye devletler arasındaki ticareti teşvik etmek için Cidde'de uluslararası bir banka olarak İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Aynı yıl içerisinde kurulan Dubai Katılım Bankası bazılarına göre katılım bankalarının ortaya çıkışının gerçek başlangıcı olarak Dubai Katılım Bankası kabul edilmektedir. Bundan sonra, Mal Evi (Beytülmal) İslam dünyası ve batılı ülkelerinde bir dizi katılım bankası ve finans şirketi adı altında, Dallah Al Baraka grupları gibi, katılım bankası kurularak, İslam dünyasının dört bir köşesine yayılmıştır (Mustafa, 2006, s 31).

Pek çok katılım (İslam) bankalarının yaygınlaşmasının bir sonucu olarak, bu kuruluşlar; Şeriat, Muhasebe, Denetim, Yönetişim ve Etik gibi özel alanlarda öncelikle

beş standart belirlemişlerdir. Bu anlamda bir İslami Finans Kurumları İçin Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) kurma ihtiyacı doğmuştur. Bu alanların tümü, İslami finans endüstrisinin bütünlüğünü koruyan ve geliştiren bir dizi standart oluşturmak için birbiriyle ilişkili konulardır (AAOIFI, Erişim Tarihi: 12.07.2021).

AAOIFI (Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions) İslami finans kurumlarını destekleyen ve kâr amacı gütmeyen en önde gelen kuruluşlardan biridir. 1991 yılında kurulmuş ve merkezi Bahreyn'dedir (AAOIFI, 2015, s 23). Özellikle İslami finans kurumları, katılım bankacılığı ve genel olarak İslami finans endüstrisi için finansal muhasebe ve denetim standartları yayınlamaktadır. Ayrıca, özellikle İslami Şeriat Muhasebesi Programı ve Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programı olmak üzere bir dizi mesleki gelişim programı düzenlemektedir. Dünya çapındaki İslami finans uygulamaları için ileri derecede homojenlik sağlamıştır (AAOIFI, 2015, s 25).

2000'lerde ise IFSB (Islamic Financial Services Board) ve CIBAFI (General Council For Islamic Banks And Financial Institutions) oluşturulmuştur. Katılım Bankalar ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi (CIBAFI), İslami finans hizmetlerinin sağlamlığını ve istikrarını geliştirmeyi ve artırmayı amaçlayan uluslararası bir standart belirleme organıdır. IFSB ayrıca endüstri ile ilgili konularda araştırmalar yürütür ve girişimleri koordine eder. Buna ek olarak, düzenleyiciler ve sektör paydaşları için yuvarlak masa toplantıları, seminerler ve konferanslar düzenler (IFSB, 2019, Giriş). CIBAFI (General Council For Islamic Banks And Financial Institutions) ise Dünya çapındaki İslami finans kurumlarının çıkarlarını temsil eden ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Bahreyn Krallığı'nda İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve bir dizi önde gelen İslami Finans Kurumu tarafından Mayıs 2001'de kurulan CIBAFI, uluslararası İslami finans ekosisteminde kilit bir kurum olarak kabul edilmektedir. CIBAFI, İslami Finansal Hizmetler Endüstrisini (IFSI) çeşitli alanlarda sektörü tanıtmak amacıyla kurulmuştur. Bunların başında sistemi geliştirmek, yeni politikalar oluşturmak, düzenleyici mekanizmalar geliştirmek, araştırma ve yayın, bilgi paylaşımı, gibi konular önemli çalışmaları arasındadır. Bunun yanında IFSI'nin farkındalığının artırılması ve insan sermayesinin geliştirilmesi hedeflenmiştir (Reuters, 2010, s 222).

Küresel kuruluşlar, 2000 - 2009'larda ekonominin çökmesine neden olan küresel mali kriz ve finansal krizden en az etkilenenlerin İslami finansman kurumları

olduğunu kabul etmiştir. Finansal iflasa yol açan sebeplerin temelinde kredi verme, kredi alım satımı, aşırı oranlarda mevduat oluşturma, kumar kaynaklı finansal türevler ticareti, bahis oynama ve yüksek riskli yatırım faaliyetleriyle ilişkili olduğu düşünülür (Al Aziz, 2011, s 4).

2010-2017'lerde faizsiz bankacılık sektöründe krizin etkileri atlatılmaya başlanmış olduğundan kriz öncesi döneme göre daha fazla sukuk ihraç edilmiştir. Sektörün varlıkları 1,5 trilyon doların üzerine kadar çıkmış, faizsiz bankacılık hizmetleri çoğalmıştır (Kaya, 2017b, s 21).

2018'lerde ise İslami finans sektörünün büyümesinin bir sonucu olarak, Birleşik Krallık'taki Al Rayyan Bankası Müslüman olmayan bir ülkede halka açık Sukuk ihraç eden dünyadaki ilk banka olma özelliğine sahiptir (Al-Watan, Erişim Tarihi:18.09.2020).

2019-2020'lerde küresel ekonomiyi vuran ve küresel finansal krizlere neden olan Covid-19 virüsünün ortaya çıkışı, 2008'de meydana gelen krizden daha büyüktür. Çünkü 2008'de yaşanan mortgage krizi, finansal kurumları teminatlı borç yükümlülükleriyle etkilemiştir. Oysa Covid-19 virüsünün yol açtığı ekonomik hasar küresel ekonomiyi vurmuş, hasara uğratmadığı hiçbir ülke kalmamıştır. Bu yüzden iyileşmesi uzun yıllar alacak gibi görünmektedir.

Katılım Bankalarının tarihsel gelişiminin üç temel aşamada gerçekleştiğine inanılmaktadır. Birinci aşama, katılım bankalarının kurulma aşamasıdır. Müslümanların ihtiyaçlarını karşılayan ve İslam hukukuna uyan bankacılık kurumları tefecilikten uzak, acil bir ihtiyaç haline gelmiştir. İkinci aşama, genişleme aşamasıdır. Dünya çapında katılım bankalarının ve İslami yatırım şirketlerinin ortaya çıkmasıyla belirlenmiştir. Üçüncü aşama ise artış ve hızlı yayılma aşamasıdır. Katılım Bankaları diğer geleneksel bankalarla rekabet ederek küresel düzeyde hızlı bir büyüme sağlamıştır.

1.3. Bazı Ülkelerde Katılım Bankacılığın Gelişim Süreci

1. Suudi Arabistan: Suudi Arabistan Krallığı'ndaki bilim adamlarının faiz yasağı konusunda katı bir tavrı olduğundan, faizle ilgili davalar idari mahkemeler tarafından değerlendirilmektedir. Mısır'da bankacılık hizmetlerinin temelleri mevcut, ancak Suudi Arabistan ailesi ile bilim adamlarının desteği olmadan geliştirilememiştir.

Suudi Arabistan İslami Kalkınma Bankası, Dar Al Mal Islamic Group, Dallah Al Baraka Group ve Al Rajhi Banking & Investment Corporation'ı kurmuştur (Gedikli, 2019, s 252).

2. Malezya: Malezya'da katılım bankacılığı sisteminin ortaya çıkışı, mevduat sahiplerinin faizsiz hizmet alma talebiyle olmuştur. Malezya, İslami finans alanında sürdürülebilir kalkınma sağlamak için finansal ürünlerdeki çeşitlendirme yoluyla finansal sistemini geliştirdiği için Katılım bankacılık endüstrisinde yıllarca süren güçlü büyümenin ardından, Malezya küresel finansal sistem için önemli bir kaynak haline gelmiştir. Malezya, katılım bankacılığı sektöründeki başarısından dolayı günümüzde varlıklar, sukuk ve İslami yatırım fonları açısından İslami finans sisteminde büyük bir paya sahiptir. Buna karşılık, İslami finansal varlıklar açısından Malezya, Suudi Arabistan Krallığı'nın hemen ardından gelmektedir (Gedikli, 2019, s 252).

3. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE): Birleşik Arap Emirlikleri'nde faizsiz bankacılığın temellerini atma yolunda ilk adım, 1972'de iş adamı Saeed Ahmed tarafından atılmıştır. Saeed Ahmed'in çabaları 1975'te Dubai İslam Bankası'nın kurulmasına yol açarken, bu bankanın ana faaliyet alanları finansman ve yatırım, uzun vadeli krediler alma, yerel ticareti finanse etme ve Katılım bankacılık hizmetlerine uygun şubeler açmaktadır (Arslan, 2017, s 25).

4. Amerika: Amerika Birleşik Devletleri'ndeki İslam toplumunun finansal ihtiyaçlarını karşılamak için, 1987'de iki şirket çalışmaya başlamıştır. Bu şirketlerden biri American Finance Lariba (AFL) diğeri ise Micro-Star International'dır (MSI). AFL, araba, ev alımı ve çeşitli yatırımlar için hizmet veren bir şirket olup, sonraki yıllarda hizmetlerine devam etmiştir. MSI ise konut finansmanı işinde önemli zararlarla işini sonlandıran konut finansmanı sağlayan bir şirkettir (Özdemir, 2019, s 52).

5. İran: 1983 yılında İran'da, faizsiz bankacılık hizmetleri kanunu tüm faiz ve faize dayalı bankacılık hizmetlerini yasaklamıştır ve bu nedenle faizsiz bankacılık hizmetleri İran'da zorunlu hale gelmiştir (Arabacı, 2007, s 10).

6. Pakistan: Pakistan'da Kur'an-ı Kerim ve Sünnet kanunların temelini oluşturmakta ve Anayasa Mahkemesinin faiz ödemesi ve tahsilatına ilişkin tüm kanunları İslam'la uyumlu çalışmaktadır. 1981'de Pakistan'daki tüm ticari bankalar,

faiz getiren mevduatlar yerine mevduat sahipleri için kâr ve zarar paylaşım hesapları açmıştır (Arabacı, 2007, s 10).

Çalışmamızın asıl konusu Türkiye olduğu için, bu konuya özel yer ayırdığımızdan burada bahsedilmemiş, aşağıda detaylı olarak bahsedilecektir.

1.4. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye, Türk ve yabancı vatandaşlara İslam ilkelerine göre hizmet veren birkaç katılım bankaları ile anlaşma yapana kadar katılım bankaları kurulmaya devam etmiştir. Türkiye'de ilk katılım bankaları çalışması Finans kurumları adı altında Devletin Özel Finas Kurumları Kârarı ile 1983 yılında başlamıştır.

Şekil 1'de ifade edildiği gibi, 1926'de Emlak Katılım Bankaları kuruldu, 1985'te Albaraka Türk Bankasının ardından Faisal Finans Kurumu aynı yıl faaliyete başlayan ikinci kurum olmuştur. Bu kurumu 1989'da kurulan Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. izlemiştir. Ardından sırasıyla 1991'de Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995'te İhlas Finans Kurumu A.Ş. ve son olarak 1996'da Asya Finans Kurumu A.Ş. faaliyete başlamıştır. 2001'de İhlas Finans Kurumu A.Ş.'nin tasfiye süreci devam etmiş, aynı yıl Faisal Finans Family Finans'a dönüştü ve Emlak Katılım Bankası tasfiye edildi. 2005'te Anadolu Finans ve Family Finans birleşerek Türkiye Finansı oldu. 2014'te Ziraat Katılım Bankası kuruldu. 2015'te Vakıf Katılım Bankaları kuruldu. 2017'de Asya finans tasfiye edildi. 2019'de Emlak Katılım Bankası yeniden faaliyete girmiştir. Netice olarak, halen 6 katılım bankası aktif olarak faaliyetine devam etmektedir, bunlar: Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankası'dır.

Türk bankacılık iştirak sektöründe finansal ürün çeşitliliğindeki farklılığı ve faaliyetlerinin çeşitliliği nedeniyle büyük bir gelişmeye tanık olması, onu katılım bankacılık açısından önemli bir merkez haline getirmiştir. Altı katılım bankası artık Türk İslami finans sektöründe faaliyette bulunmakta ve finansal ürün ve faaliyetlerin çeşitliliğini sürdürmektedir. Bu nedenle katılım bankacılığında önemli bir pozisyon elde etmektedir. Bu bankaların diğer bankalardan ayıran en önemli özelliklerden bahsetmeden önce Türk İslam bankalarının tarihsel gelişiminden söz etmek gerekmektedir.

Şekil 1: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Araştırmacının kendi çalışması

1.4.1. Türk Katılım Bankalarının En Önemli Özellikleri

Araştırmacı çalışmasında araştırma konusu olarak seçilen bankaların değerlendirilmesine etki eden bazı özelliklerini burada zikretmeyi uygun görüyor.

- Albaraka Türk Katılım Bankası, 2012 yılında dünyanın en iyi katılımcı bankası ödülünü alarak öne çıkmıştır (Albaraka, 19.09.2020).

- Kuveyt Türk Katılım Bankası, İstanbul Altın Borsası'ndaki ilk ve tek bankadır. 2007 yılında altın bankacılığı hizmetlerine katılan bankalar arasında birinci sırada yer almış ve tüm bankacılık sektöründe üçüncü sırada yer almıştır (Kuveyttürk, 19.09.2020).
- Türkiye Finans Katılım Bankası, birleşme sonrasında Türkiye'nin en büyük katılımcı bankası haline geldiğinden büyük kârlar elde etmiştir (Türkiye finans, 19.09.2020).

1.5. Katılım Bankaları

1.5.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş

Albaraka Türk Katılım Bankası, faizsiz bankacılığın Türkiye'deki öncüsüdür. 1984'te kurulmuş ve 1985'te aktif olarak hizmet vermeye başlamıştır (Kaya, 2017b, s 241). Ortadoğu'nun güçlü sermaye grupları Albaraka Bankacılık Grubu (AGB), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve yerli bir sanayi grubunun katkılarıyla kurulan bankanın ortaklık yapısında; yabancı ortakların payı %62,12 yerli ortakların payı %1,07 halka açık olan pay ise %36,81' tür.

Tablo 1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.Sermaye Yapısı

HİSSEDARLAR	PAY TUTARI (TL)	PAY ORANI (%)
Yabancı Ortaklar (Albaraka Bankacılık Grubu, İslam Kalkınma Bankası, Dallah Albaraka Holding, Diğer)	838.603.788	62,12 %
Yerli Ortaklar	14.507.870	1.07 %
Halka Açık	496.888.342	36,81 %
Toplam	1.350.000.000	100 %

Kaynak: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş (31.12.2020)

31 Aralık 2020 itibariyle bankanın yurt içi 227 şube, Erbil ve Bağdat'tabulunan iki yurtdışı şube ile toplam şube sayısı 229, toplam personel sayısı

ise 3.390'dir. (Albaraka Türk Katılım Bankası, <https://www.albaraka.com.tr/faaliyet-raporlari.aspx> , Erişim Tarihi: 05.04.2021).

1.5.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk Katılım Bankası 1989 yılında faaliyete başlamıştır. Kuveyt Türk'ün sermayesinin %62,24'ü Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %18,72'si T.C Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %9'u Kuveyt sosyal güvenlik kurumu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %1.4'ü de diğer gerçek ve tüzel ortaklara aittir.

Tablo 2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş Sermaye Yapısı

HİSSEDARLAR			PAY TUTARI	PAY ORANI
Kuveyt Finans Kurumu			2,863,098,000	62.24%
T.C	Vakıflar	Genel	861,086,000	18.72%
Müdürlüğü				
İslam Kalkınma Bankası			414,000,000	9%
Kuveyt	Sosyal	Güvenlik	414,000,000	9%
Kurumu				
Diğer	Gerçek	ve Tüzel	47,816,000	1.04%
Ortaklar				
TOPLAM			4.600.000.000	100%

Kaynak: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş (31.12.2020)

Ana ortaklık bankanın ana faaliyet alanı, faizsiz bankacılık kuralları içerisinde carive kâr/zarar katılma hesapları yoluyla fon toplayıp müşterilerine bu fonu kullandırmaktadır. 30 Aralık 2020 tarihi itibarıyla grup 435 şubesi ve 6000 personeli ile faaliyet göstermektedir (Kuveyt Türk Katılım Bankası, <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/yillik-ve-ara-donem-faaliyet-raporlari>, Erişim Tarihi: 05.04.2021).

1.5.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş

Türkiye Finans; 1991 yılında %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak kurulan “Anadolu Finans” ile 1985-2001 yılları arasında “ Faisal Finans Kurumu” adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan “ Family Finans”ın 2005 yılında

güçlerini birleştirmesiyle kurulmuştur. Bu iki kurum, 2005 yılında Türkiye için daha fazla değer yaratmak ve rekabet üstünlüklerini pekiştirmek amacıyla aynı çatı altında toplanmıştır. Anadolu Finans ile Family Finans'ın birleşmesi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nın 28 Aralık 2005 tarihli kararıyla resmen tescil edilmiş ve 30 Aralık 2005 tarihinde Banka'nın unvanı Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir.31.12.2020 tarihinde şube sayısı 319'e ulaşmıştır (Türkiye Finans Katılım Bankası, <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/finansal-raporlar/sayfalar/faaliyet-raporlari.aspx>, Erişim Tarihi: 05.04.2021).

1.5.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş

Ziraat Katılım Bankası, tamamı T.C. Hazinesi sermayesiyle 15.10.2014 tarihinde kurulmuştur. Kamu sermayesi ile kurulan ilk katılım bankasıdır. Ziraat Katılım Bankası vizyonunu "sadece Türkiye'de değil, bölgesinde de katılım bankacılığına güç veren, sürekli değer üreterek, her aşamada paylaştıkça daha fazlasını müşterilerine öneren, evrensel, saygın ve lider bir katılım bankası olmak" olarak belirlemiştir. Bu vizyon doğrultusunda 104 şube ve 1261 personel ile (31.12.2020) hizmet vermektedir (Ziraat Katılım Bankası, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgileri>, Erişim Tarihi: 05.04.2021).

1.5.5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş

2015 yılında kurulmuştur, Genel Müdürlüğü İstanbul'da Yerleşik olan banka, 31.12.2020 tarihi itibarıyla 116 şubesi ve 1642 personeli ile hizmet vermektedir (Vakıf Katılım Bankası, <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari>, Erişim Tarihi: 05.04.2021).

Tablo 3. Vakıf Katılım Bankası A.Ş Sermaye Yapısı

Hissedarların Adı	PAY TUTARI (TL)	PAY %
T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü	3.187.800.000	99%
Beyazid Han-1 Sani (II. Beyazıt) Vakfı	8.050.000	0.25%
Mahmud Han-1 Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı	8.050.000	0.25%
Mahmud Han-1 Sani Bin Abdülhamid Han-1 Evvel (II. Mahmut) Vakfı	8.050.000	0.25%
Murad Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı	8.050.000	0.25%
TOPLAM	3.220.000.000	100%

Kaynak: Vakıf Katılım Bankası A.Ş (31.12.2020)

1.5.6. Emlak Katılım Bankası A.Ş

Emlak Bankası, konut projelerine imza atan finansal bir kuruluştur. 3 Haziran 1926 yılında Atatürk'ün talimatı ile kurulmuş olan banka, konut projelerinde öncü olmuştur. 2001 yılında yetkileri tasfiye edilen bankanın 2019 yılında BDDK kararı ile yeniden faaliyete girmiştir. Tam adı Türkiye Emlak katılım Bankası Anonim Şirketi'dir. Ancak faaliyet alanı emlak işleri olduğu için Emlak Bank olarak bilinmektedir.

Emlak Katılım Bankası, yerel üretimi ve sosyal hayatı iyileştiren projeleri desteklemektedir. Sürdürülebilir kalkınma ve büyüme için hizmet vermeyi misyon edinen banka, geniş faaliyet alanı ile yenilikçi katılım bankası olmayı amaçlamaktadır. Finansal çözümler ve yenilikler isteyen kişilerin tercih edebileceği bankalar arasında yer almaktadır (Yatırımkredi, Erişim Tarihi: 09.07.2021).

1.6. Katılım Felsefesi

1.6.1. Katılım Felsefesi

İnsanlığın ve dünyanın mevcut olumsuz gidişatı karşısında 'kurucu ve inşa edici' bir felsefeye ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç sadece bir iktisat yaklaşımı veya bir ekonomik model için değil bizatihi hayat için zorunludur, elzemdir. Bizce bu felsefe

'Katılım Felsefesi'dir. Bir şeyi izah ederken veya yeni bir şey geliştirirken onu 'İslami' tanımını kullanarak tarif etmek kolaycı ve tembelliğe iten bir yaklaşımdır. Zira 'İslami' demekle bir şey İslami olmaz. Yapılacak şey, ilgili konuya İslam'ın özünü ve mahiyetini izah edici ve bir açılım ve derinlik kazandıran bir mefhum bulmaktır. Özü itibariyle 'insani ve İslami', ifade kalıbı itibariyle 'insani, özü açıklayıcı ve kuşatıcı' kavramlar geliştirmektir. İşte tam da bu noktada 'Katılım' kavramını özü açığa çıkarıcı, kuşatıcı, derinleştirici ve çok açıklayıcı buluyoruz. hayatın bütününe ele alan tüm ahlaki, hukuki, sosyal, toplumsal, kültürel ve iktisadi alanlarını kapsayan ve kuşatan bir felsefe olarak 'Katılım Felsefesi' kavramını (Haziroğlu, 2015, s 82).

1.6.2. Katılım Felsefesinin Temel İlkeleri

Ekonominin temel felsefesini katılım yapan bir takım ilkeler vardır ve bu ilkeler şunlardır:

1.6.2.1. Tevhit İlkesi: İslam'ın özü tevhittir." La İlahe İllallah Muhammeden Rasullullah (sav)". Tevhit ve yansıması: Vahdet, birliği, dayanışmayı, katılım ve ortaklığı teşvik eder.

1.6.2.2. Adalet İlkesi: Adalet her şeyin yerli yerinde olmasıdır. İnsanlar arasındaki ilişki adalete dayanmalıdır.

1.6.2.3. Mizan İlkesi: Mizan, denge ve adalet içinde beraberlik ve katılımdır. Doğru ölçmeye dayanır.

1.6.2.4. Ahlak İlkesi: Yaratılışa uygun davranmak, özü sözü bir olmaktır. Ahlak içsel ve toplumsal bütünlüğü; birlik, kardeşlik ve eşitlikle sağlar.

1.6.2.5. Toplum İlkesi: Temel bir değer üzerinden var olmak ve bu varlığı kenetlenerek sürdürmek. Birlikte yaşama, yardımlaşma ve dayanışma içinde katılımı gerçekleştirmek.

1.6.2.6. Emek İlkesi: İnsan emeğiyle var olup huzurlu ve mutlu olabilir. İnsan olmanın, hayata katılımın en önemli umdesidir.

1.6.2.7. Servetin Devlet Olmaması İlkesi: Mallar zenginler arasında bir devlete/birikime dönüşmemeli, insanlar arasında ortaklıkla ve katılımı paylaşılmalıdır.

1.6.2.8. Faiz Yasağı İlkesi: Mizan, denge ve adalet içinde beraberlik ve katılımdır. Doğru ölçmeye dayanır.

1.6.2.9. Karz-ı Hasen İlkesi: Yaratılışa uygun davranmak, özü sözü bir olmaktır. Ahlak içsel ve toplumsal bütünlüğü; birlik, kardeşlik ve eşitlikle sağlar.

1.6.2.10. Zekat İlkesi: Temel bir değer üzerinden var olmak ve bu varlığı kenetlenerek sürdürmek. Birlikte yaşama, yardımlaşma ve dayanışma içinde katılımı gerçekleştirmek.

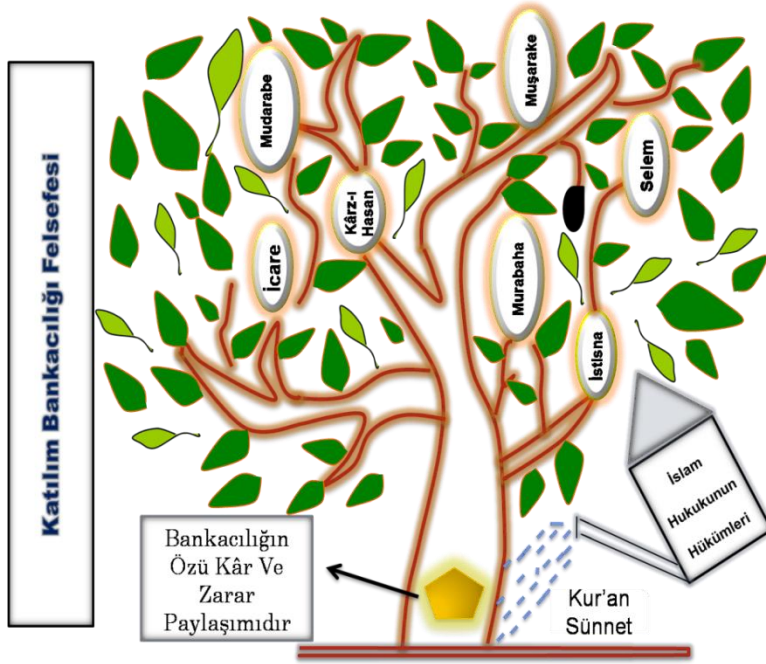
1.6.2.11. İhsan ve İnfak İlkesi: İnsan emeğiyle var olup huzurlu ve mutlu olabilir. İnsan olmanın, hayata katılımın en önemli umdesidir.

1.6.2.12. Medine Bilinci İlkesi: Mallar zenginler arasında bir devlete/birikime dönüşmemeli, insanlar arasında ortaklıkla ve katılımı paylaşılmalıdır (Tkbb, Erişim Tarihi: 26.07.2021).

1.6.3. Katılım Bankacılığı Felsefesi

Katılım Bankacılığının felsefesi, geleneksel usullere dayanan ekonomiye değil gerçek ekonomiye benzemelidir. Geleneksel bankalardaki fonların çoğu gerçek anlamda ekonomiye bağlantılı değildir. Örneğin spekülasyona dayalı finansal işlemler İslami ekonomi felsefesine dahil edilmemiştir. Çünkü İslami ekonomi gerçek operasyonlara dayanmaktadır. Bu yüzden 2008 krizine atıfta bulunduğumuzda, katılım bankalarının önceki yıllarda ortaya çıkan mali krizlerden etkilenmediğini görmekteyiz. Katılım bankaları geleneksel bankaların aksine borca dayalı işlemler yapmaz. Borçları finanse ederek borçlar üzerinden gelir elde etmez. Borca dayalı finansal işlemleri desteklemediği için alım-satım işlemlerini sözleşmeler üzerinden gerçekleştirir. Gerçek değerler üzerinden çalıştığı için katılım bankaları mali krizlerden ve sorunlardan uzak kalır. Ayrıca katılım bankaları, ipotek koyarak sahip olmadıkları gayrimenkullerin alım ve satımlarını yapmadıkları için, borsa türü işlemlerde ihtiyatlı davranıp gerçek değerler üzerinden hareket ederler. Yeni yeni ürünler konusunda hassas davranırlar (Alghad, Erişim Tarihi: 19.09.2020).

Sekil 2: Katılım Bankacılığı Felsefesi

Kaynak: Araştırmacının kendi çalışması

İslami Bankacılığın özü, tüm bankacılık işlemlerde faize dayalı tefecilikten uzak durmaktır. Çünkü bu kar ve zararda paylaşım, yani risk paylaşımına dayanmaktadır. İslami Bankacılık, İslam hukukunun kuralları, hükümleri ve ilkeleri ile beslenir ve zenginleştirilir. İslami Bankacılık, finansal krizlerin etkilerini azaltır ve fiyatları dengelemeye, enflasyonu düşürmeye, yatırılan paranın dağıtımında adaleti sağlamaya ve yatırım getirisini maksimize etmeye yardımcı olur.

1.7. Katılım Bankalarındaki Fon Kaynakları ve Kullanımı

1.7.1. Katılım Bankalarındaki Fon Kaynakları

Fon kaynakları, iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım bankanın sahip olduğu iç kaynaklar ve diğeri ise bankaların sahip olduğu dış kaynaklardır. Şimdi bu kaynakları teker teker inceleyebiliriz.

1.7.1.1. Katılım Bankalarının İç Kaynakları

Sermaye (Capital): İslami finans kurumları ve özellikle bankalar için sermaye, gelecekte oluşması beklenen kayıpları karşılayan sigortadır. Faaliyete başlamak için

birincil fon kaynağıdır ve mevduat sahipleri için güvenlik, koruma ve güven anlamına gelir (Mustafa, 2012, s 1131).

Sermaye Yedekleri (Reserves): Bankanın mali durumunu desteklemek, sermayesini korumak ve mevduatlarının değerlerinin istikrarını ve kârlarının dengesini korumak için kanuni yedek veya özel bir rezerv şeklinde elde ettiği kârlardan tutulan paradır (Mustafa, 2012, s 1131).

Geçmiş Yıllar Kârları (Retained Earnings): Banka, finansal duruma yeniden yatırım yapmak ve desteklemek ve gelecekte karşılaşılabileceği olağandışı durumlarla yüzleşmek için net gelirin bir kısmını elinde tutar (Mustafa, 2012, s 1131).

1.7.1.2. Katılım Bankacılığında Yabancı Kaynaklar

Bankanın mevduat sahipleri gibi dışardan elde ettiği paradır. Katılım Bankalarının dış kaynakları şekil olarak büyük ölçüde geleneksel bankaların dış kaynaklarına benzemekle birlikte amaç açısından farklılık göstermektedir. Bu farklılık da aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Özel Cari Hesaplar: Hesaptaki tutarı istenilen mevduat kısmen veya tamamen çekilebilen ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen, anapara ödemesi taahhüt edilen hesaplardır. Özel cari hesaplar, ticari bankalardaki vadesiz mevduat hesabına denk gelmektedir. Ancak katılım bankalarında bu hesaplara hiçbir bedel ödenmez. Ticari bankalarda ise vadesiz mevduata çok düşük de olsa bir faiz ödemesi yapılmaktadır (Al Mahmud, 2014, s 26).

Katılım Hesapları: Katılım hesapları mudarabe (emek sermaye ortaklığı) çerçevesinde açılır. Bu hesaplara para yatıranlar katılım bankası ile kar zarar ortaklığı yapmış olurlar. Daha sonra katılımcı banka sermayeyi ve kar paylaşımını baştan itibaren taraflar arasında kararlaştırılan kar paylaşım oranına göre çalıştırır. Ama zarar etmesi durumunda mudarabe sözleşmesinin aksine Katılım bankası mevzuat gereği zarara da ortak olur. Buna ek olarak katılımcı, yani banka, katkıda buldukları karın yarısından az olmamak üzere, zararın paylaşımına katılırlar (Aktepe, 2017, s 243).

Sukuk: Sukuk işlemi, şeriat olarak bilinen İslam hukukunun kuralları ile uyumlu olan, Batı finansal sistemlerindeki tahvillere benzer bir İslami finans sertifikasıdır. Bu bakımdan sukuk ihraç etmek isteyen bir yatırımcı grubuna sertifika satmakta ve daha sonra toplanan bu fonu, yatırımcı grubunun kısmen sahip olduğu bir

varlığı satın almak için kullanmaktadır. Diğer bir ifade ile proje sahiplerine nakit likidite sağlamaktadır. Bu şekilde, geleneksel tahvillerin aksine, İslami tahvillerin ihracı neticesinde yatırımcı, faiz yerine finanse edildiği varlıktan elde edilen gelir/kârdan pay elde etmektedir. Sukuk ihraç eden, ayrıca tahvili yatırımcıdan gelecekte değerinde satın almayı kabul edeceğine dair bir sözleşme ile taahhüt etmektedir (İslamoğlu, 2019, s 151).

1.7.2. Katılım Bankalarındaki Fon Kullanımı

Katılım Bankaları parayı, toplumdaki kalkınmayı desteklemeyi ve helal kâr elde etmeyi amaçlayan çeşitli işlemlere yatırım yapmak için kullanır. En öne çıkan yatırım yöntemleri arasında murabaha, mudarabe ve müşarake yöntemleri gelmektedir.

1.7.2.1. Murabaha

Satın alınan bir malın alış fiyatına ve maliyetine bir miktar kârın eklenerek bir başkasına satılması işlemidir (Cetin, 2018, s 101).

1.7.2.2. Mudarebe

Sermaye sahibi ile sermayeyi çalıştıracak olan kişi arasında bir ticaret yapmak amacıyla gerçekleştirilen akittir. Bir tarafın emeğini, bilgisini ve tecrübesini ortaya koyarak, diğer tarafın, katılım bankası olabilir, ise sermayesini ortaya koyması sonucunda gerçekleştirilen bir ortaklık çeşididir (Sürücü, 2018, s 27).

1.7.2.3. Müşareke

Kar ve zararın sermaye miktarına göre paylaşıldığı belirli bir projenin uygulanması için iki tarafın, banka ve müşteri, sermayeyi anlaştıkları oranda paylaşmasıdır (Naccâr, 2011, s 49).

1.7.2.4. Karz-ı Hasen

Verilen borcun aynı miktarda geri ödenmesidir. (Nakit avans çekimi)

1.7.2.5. İcare

Bir mal ya da varlıktan faydalanma hakkının satılarak, kiralama işlemidir. Buna aynı zamanda leasing işlemleri de denmektedir.

1.7.2.6. Selem

Para peşin, mal veresiye şeklinde yapılan bir satış çeşididir (Kaya, 2017b, s 96).

1.7.2.7.İstisna

Aşamalı finansmanı olan bir imalat sözleşmesi olup, bir işin ilerlemesine göre fiyatın aşamalı olarak ödendiği şartname veya sipariş yoluyla mal edinme sözleşmesidir. Ödemeler, nesnenin yapımı veya imalatı tamamlanmaya yaklaştıkça yapılır (Visser, 2009, s 62).

1.8. İslami ve Geleneksel Bankaların Operasyonları ve Amaçları Arasındaki Uyumluluk ve Benzerlik Noktaları

Katılım Bankaları, geleneksel bankalara karşı rekabet avantajı sağlayabilmek için bir dizi faktörle karakterize edilen birçok bankacılık tesisi ve hizmeti sağlamaktadır. Bu şekilde bankacılık piyasasında bankalar arasındaki rekabeti hafifleterek kendi lehine ortam yaratarak müşterileri çekmeyi hedeflemektedir. Bu faktörlerden en önemlilerini aşağıda belirtebiliriz:

- Finansman formüllerinin geliştirilmesi.
- Bankacılık hizmetlerinin geliştirilmesi.
- İslam hukuku hükümlerine aykırı olmayan bankacılık hizmetlerinin oluşturulması.

İslami ve geleneksel bankaların operasyonları ve hedefleri arasında bir dizi benzerlik ve farklılık vardır. En önemli benzerlik noktaları, kaynakları ve tasarrufları toplamak, bunları yeniden kullanmak ve yatırıma dönüştürmektir. Bu yatırımlarla birlikte bir grup bankacılık hizmetiyle temsil edilen operasyonlarından kâr gerçekleştirmektedir. Bunlar ise özetle şu şekilde not edilebilir:

- Teminat ve teminat mektuplarının kabulü ve verilmesi.
- Sertifikalı kredilerin açılması.
- Banka transferi.
- Yabancı para alım satımı.
- Normal hisse senetlerine abone olmak, bunları elde tutmak, içlerinde ticaret yapmak ve yatırım portföyleri oluşturmak gibi menkul kıymet hizmetleri.
- Bayilere ekonomik durum ile ilgili mali araştırmalar ve periyodik raporlar ile mali danışmanlık sağlamak (Başir, 2013, s 16).

1.9. Konvansiyonel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Temel Farklar

Konvansiyonel Bankacılık sisteminde fon toplama işlemi, belli bir vade sonunda sabit faiz getirisi banka tarafından taahhüt edilerek müşteriden yapılırken; katılım bankacılığı sisteminde belli bir vade sonunda ne kadar kâr veya zarar edileceği hususunda herhangi bir taahhüt verilmeden fon toplanır. Fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerinin kâr-zarar ortaklığı ilkesine göre yapılıyor olması, temelde İslam dinin ve hukukunun dayanışma esasını baz alarak konvansiyonel bankacılık sisteminin dışına çıkan alternatif bir finans modelinin uygulanmasını sağlamıştır. Alıcı ve satıcı dayanışma sürecinde her iki tarafında kayba uğramaması esas alınır.

Katılım Bankaları fon toplarken kâr ve zarara katılma şartını, fon kullandırırken ise ticaret veya ortaklığa katılma şartını öne sürerek fon kullandırır. Fon kullanımından elde edilen kâr, fon sahipleri ile baştan belirlenen orana göre paylaşılır. İslam dininde ticaretin helal kılınmasından ötürü katılım bankacılığı ürünleri ticarete yönelik ürünler niteliğindedir. Katılım Bankaları ticarete dayalı faaliyet gerçekleştirir.

Konvansiyonel Bankalarda ilgili ödeme, bankanın müşterisine yapılırken, katılım bankalarında ilgili ödeme bankanın müşterisine değil, banka müşterisinin ürün satın aldığı satıcılara yapılır. Katılım Bankacılığı ticaret ve yatırım odaklı işlemlerden kazanç elde etmeyi hedefler. Projenin sağlamlığı kazancın büyüklüğü ve teminata bağlıdır. Ortaklarla koordineli kaynak seferberliği yaparak dayanışma sağlanır ve ahlaki kriterlere önem verilir. Konvansiyonel Bankacılık sistemi ise kredi odaklıdır ve krediden elde edilecek kazanç önemli gelir kategorisindedir. Fonların geri ödeme garantisi teminata bağlıdır. Borçlanmaya bağlı kaynak seferberliği söz konusudur. Finansal kriterler tüm normların önünde ve üstündedir (Koçoğlu, 2019, s 33).

Diğer bankalardan İslami bankaların en önemli ayırıcı özelliği, İslami bankaların İslami hukuku hükümleriyle uyumlu temel bir kurala dayanması ve İslam ekonomisinin daha geniş bir parçası olmasıdır. Borç veren ile borç alan arasında kâr ve risk paylaşımına dayandığından, tüm mali işlemlerinde gelir üzerine zekat verir ve müşterilerini zekat ödemeye teşvik eder. Geleneksel Bankalar herhangi bir dini kural ve düzenlemenin uygulanmadığı tüm finansal işlemlerinde faiz ve tefecilikle uğraşmaya dayandığından sermaye faiz oranlı finansman sisteminin bir parçasıdır.

Çünkü borç veren ile borçlu arasındaki ilişki borçlunun zararını karşılama ilkesi olmayıp, sosyal sorumluluk içeren herhangi bir vergi de yoktur (Orhan, 2019, s 8).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KATILIM BANKALARINDA PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

Çağdaş ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak, performans değerlendirme süreci yönetimin işlevlerinden biri ve ana işinin önemli bir parçası olarak kabul edildiğinden finansal kuruluşlarda performans değerlendirmenin önemi artmıştır. Bu değerlendirme bir kuruluşun elde ettiği veya başarmak istediği başarı düzeyini yansıtan birincil hedeftir.

Performans, herhangi bir konudaki herhangi bir bireyin veya herhangi bir nesnenin başarısı anlamına gelen Fransızca bir kavramdır. Bash Ortar 1990 ve Özkaya 2013'e göre performans, organizasyonun istediği pozisyonla ilgili belirlenen hedefe ulaşmaya ne kadar yakın olduğu şeklinde tanımlanmıştır. Organizasyonun başarısı ve sürekliliği, performansının başarısına bağlıdır. Organizasyonun performansı ne kadar etkili ve verimli olursa o kadar başarılı olacaktır. Kurum veya organizasyon yöneticileri, bir değerlendirme yapmak ve performansı ölçmek organizasyonun başarılı olmasının temel koşullarından biri olduğundan performanslarını izleyerek geleceğini görebilmektedirler (Yümlü, 2017, s 5).

Performans ölçümleri, finansal perspektife odaklanmaz; çünkü kuruluşun yönetiminin kapsamlı bir resmini oluşturmak için yeterli değildir. Konsolide bir raporda kısa vadeli ve uzun vadeli performansı değerlendirmek için finansal ve finansal olmayan performans ölçümlerini dengelemeye çalışır ve böylece yöneticilerin yıllık veya üç aylık kazançlar ve bunların gelecekte ekonomik değer yaratılmasına işaret eden finansal olmayan iyileştirmelere olan ilgisini kısa vadeli finansal performansa odaklanmasını azaltır. Örneğin, müşteri memnuniyetini artırmaya çalışmak, gelecekte daha yüksek satış ve daha yüksek gelir anlamına gelmektedir (Ganim, 2004, s 5).

Bu çalışmanın önemi, birçok büyük kurumun iflasına yol açan krizler nedeniyle dünyanın tanık olduğu cari dönemde Türk katılım bankalarının performansını değerlendirmek, rekabetle yüzleşmelerine yardımcı olmak ve müşteri ve hissedar memnuniyetini sağlamasını hedeflemesidir. Bununla birlikte, asıl sonuçları planlanan sonuçlarla karşılaştırmak, sapmaları belirlemek ve bunları değiştirmek için idarenin

rasyonel ve sofistike olduğu durumlar dışında, kaynakların optimum kullanımı gelmediğinden, departmanların kaynakların optimum kullanımı yoluyla gerçekleştirdikleri bir dizi faaliyet yoluyla planladıkları kârlılık düzeyindeki performansı değerlendirmeye almaktır. Yönetim güçlü bir performansa ulaşmak için uygun gördüğü şekliyle görevlendirmeleri yapması lazımdır.

2.1. Katılım Bankalarında Performans Değerlendirme Kavramı

Performansın literatürde birçok tanımları yapılmıştır. Eccies, performansı kuruluşun hedeflerine ulaşma becerisinin bir yansıması olarak tanımlanmış ve Robins, performansı kuruluşun uzun vadeli hedeflerine ulaşma olarak tanımlamıştır. Performansın kuruluşun elde edeceği başarı olduğu önceki tanımlardan anlaşılmaktadır. Miler, performansı bir kuruluşun kaynaklarını kullanma ve onları istenen hedeflere ulaşmaya yönlendirme yeteneği olarak tanımlamış, performans bir kuruluşun malzemelerini ve insan kaynaklarını nasıl kullandığının ve hedeflerine ulaşmasını sağlayacak şekilde hangi yöntemleri uyguladığının bir yansımasıdır (İdris, 2009, s 38. 39).

Birçok araştırmacı çoklu performans kavramı ne olursa olsun, performansın organizasyonun durumunu çeşitli yönleriyle yansıtan bir ayna olduğu konusunda hemfikirdirler. Performans, organizasyonun başarısını veya başarısızlığını ve hedeflerine ulaşma yeteneğini yansıtan bir kavramdır (Suudi, 2018, s 5).

Şekil 3. Performans, Verimlilik ve Etkililiğin Birleşimi

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlandı.

Şekil 3, verimlilik, etkililik ve performans arasındaki ilişkiyi göstermektedir. İyi performans yalnızca verimlilik bileşeni etkililik bileşenini, yani hedeflere ulaşmak için kaynakların optimal kullanımını karşıladığında elde edilir. Diğer bir deyişle; performansı değerlendirirken, verimlilik ve etkililik unsuru aynı zamanda dikkate

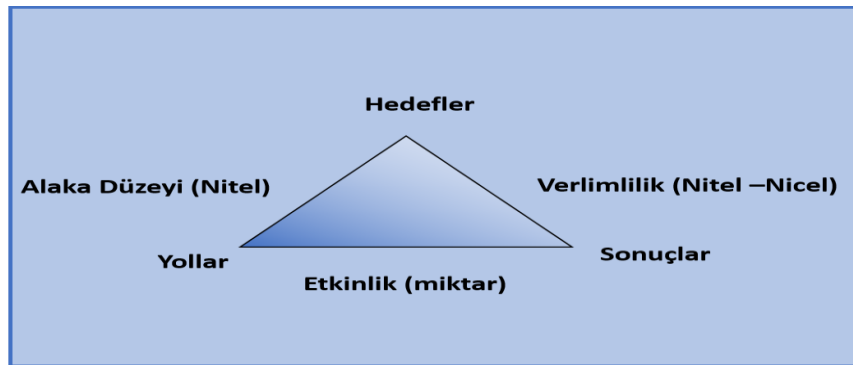
alınmalıdır. Yani sadece etkililiğe odaklanması yeterli olmayıp, verimlilik derecesine de bakılmalı çünkü asıl olan verimliliğin gerçekleştirilmesidir. Bu gerçekleştirilmeden hedefe ulaşılamaz. Verimsizlik kaynak israfına (kaynak kaybına) yol açtığından; bu performansı ölçerken ve değerlendirirken diğer bir ifadeyle hedeflere ulaşırken ve aynı zamanda kaynakları sağlarken etkinliğin sürekli olarak verimlilikle bağlantılı olması gerektiği anlamına gelir.

Şimdi konunun daha iyi anlaşılması adına, bu unsurların tanımlarını kısaca açıklamakta fayda vardır.

Etkililik (Effectiveness): Şekil 4'te açıklandığı gibi, Bartoli, etkinlik; sapmayı ölçerek gerçek sonuçlar ile tahmini sonuçlar arasındaki ilişkidir (Borgba, s 4) diye tanımlar. Katz ve Kahn'a göre etkinlik; yatırım getirisi oranını tüm meşru yollarla maksimize etmek, bu da uygulanabilirliğin bir göstergesidir (Kahf, 2001, s 222). James ise etkililiğin hedeflere ulaşma derecesi olduğunu belirtir (James, 1968, S 3).

Verimlilik (Efficiency): Kapitalist ekonomik düşüncede verimlilik kavramı, bireylerin yenilenen ve yinelenen ihtiyaç ve isteklerini karşılamak için sınırlı ve mevcut kaynakların topluma nasıl tahsis edileceğine ilişkin temel ekonomik sorunla ilişkilendirilmiştir. Verimlilik kavramı, bu kavramı geliştiren ve "Paretooptimality" olarak bilinen İtalyan ekonomiste (Philfredo Pareto) kadar uzanmaktadır. Şekil 4'te açıklandığı şekliyle Pareto'ya göre, olası herhangi bir kaynak tahsisi ya verimli ya da etkisiz bir tahsis olup, kaynakların herhangi bir verimsiz tahsisi verimsizliği yansıtır. Verimlilik, Philip Lorino'ya göre, değeri en üst düzeye çıkarmaya ve maliyetleri düşürmeye katkıda bulunan her şeydir (Borgba, s 2).

Şekil 4. Etkinlilik ve Verimlilik Arasındaki İlişki

Kaynak: Nadia Suudi, 2018

Verimlilik ve etkililiğin iki unsurunu başarabilen kuruluşların büyüyüp geliştirdiği ve doğru hedeflere doğru bir şekilde ulaşabildiği, verimsiz ve etkisiz kuruluşların ise başaramadıkları için çökmeye mahkûm olduğu şekil 5'te açıkça görülmektedir. Hedefleri iyi bir şekilde yapılmamış veya hedeflere yanlış bir şekilde ulaşılmış verimsiz etkili organizasyonlara gelince, hedeflerine ulaşarak hayatta kalacaklar, ancak gerekli yetkinlikte olmayacaklar, uzun vadede rekabet edemeyeceklerdir. Çünkü kaynaklar boşa harcıdığından yüksel maliyetli olacaktır. Bununla birlikte; etkisiz olan verimli kuruluşlarda kademeli düşüş gerçekleştiğinden paydaşların hedeflerine ulaşamamasına, yani burada kaynakların verimli kullanımına rağmen doğru hedeflere ulaşamamasına sebep olacaktır (İdris, 2009, s 49).

Şekil 5. Verimlilik ve Etkililik Matrisi

Kaynak: Nadia Suudi, 2018

2.2. Performans Alanları

Üst yönetimin, kuruluşun hedeflerini yansıtacak şekilde ana performans alanlarını tanımlaması gerekmektedir. Performans alanları aşağıdaki gibidir:

1. Kârlılık: Kârlılık alanlarında, ölçüm için aşağıdakiler dahil çeşitli göstergeler belirtilmiştir:

- Varlıkların getirisi
- Özkaynak kârlılığı
- Ve satışlardaki net kâr marjı

2. **Pazar Merkezi:** Tesisin etkinliğini ve yaptığı işin başarısını göstermesi nedeniyle işletmenin performansını ifade etmeye en uygun ölçülerden biri olan pazar payı ile temsil edilir.

3. **İmkânlar:** İmkanların verimliliğini ölçmek, iki ölçüme bağlıdır, birincisi: işin maliyeti ve ikincisi ise tüketim değeridir ve üretim hacmine atfedilirler.

4. **Kamu Sorumluluğu:** Sunulan imkanın toplum üyelerinin ihtiyaçlarını ve arzularını karşılamadaki rolüdür.

5. **Kısa Vadeli Hedefler İle Uzun Vadeli Hedefler Arasında Denge:** Müessesenin kısa vadeli hedeflere sadece kâr elde etme amacıyla değil aynı zamanda uzun vadede istikrarı sağlamak için bir çalışma yürütmesini ifade eder.

6. **Yaratıcılık:** Kuruluş, ürün ve hizmetlerinin geliştirilmesine yol açan eylemleri üstlenir.

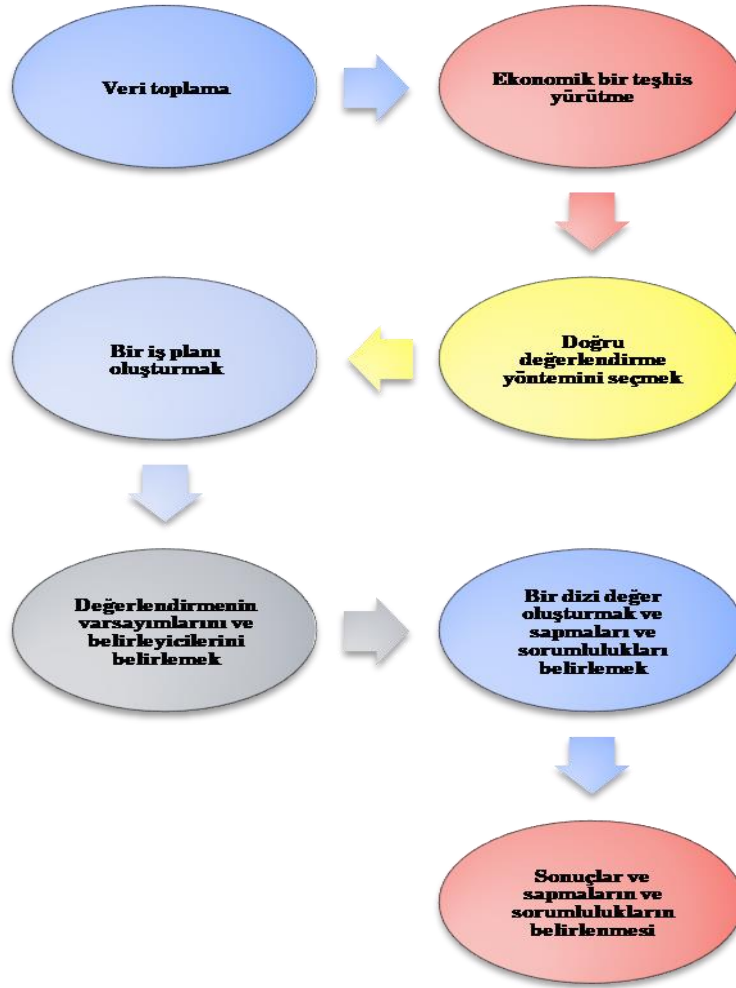
7. **Maddi ve Mali Kaynaklar:** Tesisin tüm faaliyetlerini tanımak ve sapmaları ve nedenlerini belirlemek için mevcut malzeme ve mali kaynaklar arasındaki ilişkileri ve bunların kullanımının verimliliğini belirlemektir. Genellikle, elde edilen sonuçlar ile tesis için belirlenen hedefler arasında ve belirli bir süre boyunca bir karşılaştırma yapılır.

8. **Yönetici Performansı ve Gelişimi:** Programlar, yöneticileri gerekli yetkinlik seviyesine getirmeye yardımcı olmak için tasarlanmıştır (Al Husni, 2003, s 221).

2.3. Finansal Performansı Değerlendirme Adımları

Finansal performansı değerlendirmenin belirli adımlarını şekil 6'da resmedildiği gibi açıklayarak konunun daha iyi anlaşılması yardımcı olacaktır.

Şekil 6. Finansal Performansı Değerlendirme Adımları

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlandı.

Yukarıdaki şekil 6’da illüstrasyonu yapıldığı gibi,

- **Veri Toplama:** Yayınlanmış finansal veriler, yönetim raporları aracılığıyla bilgi toplama adımıdır.
- **Ekonomik Bir Teşhis Yürütme:** Şirketin iş modelini anlamak, rekabet durumunu bilmek, güçlü ve zayıf yönlerini bilmek, finansman yapısını analiz etmek ve finansal gücünü değerlendirmek.
- **Doğru Değerlendirme İçin Yöntem Seçimi:** Değerlendirme yönteminin seçimi, aşağıdakiler de dahil olmak üzere birkaç faktöre bağlıdır:
  - Şirketin özelliklerine,
  - Müşterilerin hedefleri ve yatırım ufkuna,
  - Verilerin mevcudiyetine ve piyasa koşullarına bağlıdır.

- **Bir İş Planı Oluşturmak:** İş planı, artan işletme sermayesi ihtiyaçları veya yatırım harcamaları gibi nakit akışındaki değişikliklerle ilgili bir dizi varsayıma dayanmaktadır.

- **Değerlendirmenin Varsayımlarını ve Belirleyicilerini Belirlemek:** Değerlendirilmekte olan performansın türüne göre temelde performansın değerlendirildiği varsayımlar veya kriterler belirlemek.

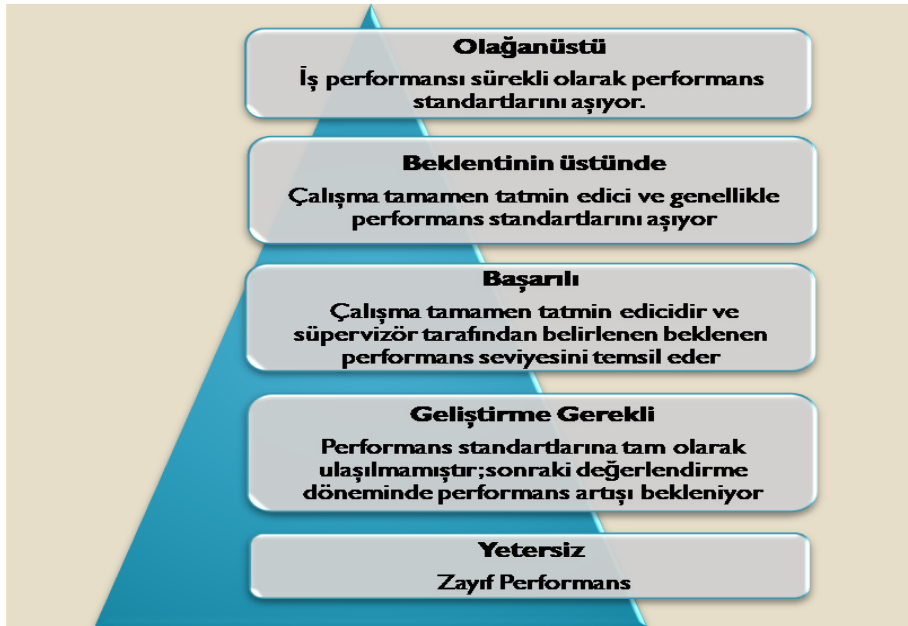
- **Bir Dizi Değer Oluşturmak ve Sapmaları Ve Sorumlulukları Belirlemek:** Değerlendirilecek elemanın minimum değerlerini ve maksimum değerlerini belirtme.

- **Sonuçlar, Sapmalar ve Sorumlulukların Belirlenmesi:** Sonuçları bilmek, belirlenen standartlara uymayan değerleri bilmek, sapmaların büyüklüğünü belirlemek ve bu sapmaların meydana gelmesinden kimin sorumlu olduğunu belirlemek (Büşra, 2018, s 51.52).

2.4. Performans Seviyeleri

Kuruluşun kendi performans düzeyini belirleyebileceği bir dizi performans düzeyi vardır ve bu düzeyler şunlardır:

Şekil 7. Performans Seviyeleri

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlandı.

Şekil 7'deresmedildiği gibi, en iyi finansal durum, olağanüstü bir performans seviyesidir. Bu da şirketin performansının sürekli olarak performans standartlarını aştığı anlamına gelmektedir. Kuruluşun seçkin bir mali pozisyonu olduğunda, performansı tamamen tatmin edici olduğunda ve genellikle performans standartlarını aştığında o zaman önemli bir performans seviyesi gösterilebilir. Eğer organizasyon iyi bir mali pozisyona sahipse ve gerçek performansı eşitse; o zaman beklenen performansı çok iyi bir performans seviyesine sahip olabilir. İstikrarsız mali durum ve eşit güçlü ve zayıf yönler olması durumunda ise kuruluş iyi bir performans düzeyine ulaşabilir. Ancak kuruluşun istikrarsız bir mali durumu olduğunda ve zayıf yönler, piyasada kalmak, büyüme için gerekli fonları elde etmek ve performans seviyesinin orta düzeyde olduğu anlamına gelir. Öte yandan, istikrarsız bir mali duruma sahip olmak ve mali açıdan ciddi sorunların olduğu tüm alanlarda açık zayıflıklar olması, bu durumda zayıf bir performans düzeyine işaret etmektedir (Suudi, 2018, s 9).

2.5. Performans Ölçümünün Tanımı

Performans ölçümü, güçlü ve zayıf yönleri belirlemek ve kuruluşun performansını iyileştirme sürecine rehberlik etmek için toplanan, analiz edilen ve sağlıklı karar vermede kullanılan verileri sağladığı için, kuruluşun misyonundan ve içindeki stratejik hedeften kaynaklandığı için stratejik dönüşüm sürecinin en büyük hedefidir. Ölçüm sistemleri, kuruluşun stratejisi ve performans ölçütlerinde bir tür bütünleşme ve birleşme olduğunda büyük ve somut başarıya ulaşır. Ayrıca, üst yönetim yöneticileri kuruluşun misyonunu, vizyonunu ve değerlerini çalışanlara ve harici müşterilere iletmek için çalıştıklarında da dikkate değer bir başarı elde eder.

Kuruluşun programlarının, belgelerinin ve başarılarının sürekli izlenmesi, özellikle önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmaya yönelik ilerlemenin yönlerinin izlenmesi ve belgelenmesi performans ölçümünü tanımlar. Performans ölçümleri, kuruluşa ürün ve hizmetleri ile bu hizmet ve ürünlerin üretilmesine yol açan süreçler hakkında önemli bir bilgi verir. Kuruluşun, işlemlerini anlamasına, yönetmesine ve iyileştirmesine yardımcı olur. Ayrıca doğru kararlar almak ve düzeltici eylemler yapmak için gerekli bilgileri sağlar (Suudi, 2018, s 15).

2.6. Performansı Ölçmenin Önemi

Performans ölçümü, ekonomik birimin faaliyetini çeşitli yönlerden (finansal, idari ve pazarlama) yönetme kabiliyeti ve etkinliği ile ilerleme ve mükemmellikteki

başarı derecesini artırmak için her yıl yetkinliğini geliştirme kabiliyetinden ve çalışma alanında yenilik ve gelişme kabiliyetinin kapsamından kaynaklanmaktadır. Ayrıca performansı ölçmek için, kuruluşun, aşağıdaki gibi birçok soruyu anlamasına ve özümsemesine yardımcı olur:

- Organizasyon, hedeflerine ve gelişimine ulaşıyor mu?
- Müşterilere sağlanan işletme ne kadar iyi ve müşteri memnuniyeti seviyesi nedir?
- Bazı iyileştirmeler gerekli, geliştirilmiş mi ve nerededir?
- Hedeflere yönelik ilerlemeyi göstermek için ölçülebilir sonuçlar ne ölçüde elde edilir?

Performans ölçümünün önemi şu şekilde özetlenebilir:

- Performans değerlendirme, kuruluşun faaliyetleri aracılığıyla hedeflerine ulaşmadaki başarısının bir ölçüsünü sağlar.
- Performans değerlendirme sistemi, planlama, kontrol ve karar verme amaçları için organizasyondaki çeşitli idari seviyeler için çeşitli bilgiler sağlar.
- Farklı departmanlar ve kurumlar arasında bir tür rekabet yaratmak ve bu da kurumu performans seviyesini yükseltmeye iter.
- Performans değerlendirmesi, kurumun gerçek sonuçlarını benzer kurumların performansıyla karşılaştırarak, kurumun daha iyi veya daha kötü yönde elde ettiği gelişimi gösterir.
- Performans değerlendirmesi, performansının iddialı performans düzeyine yükseltilmesi, etkinliği ve etkinliği olmayan bölüm ve faaliyetlerden vazgeçilmesi için kurumun yüksek verimli bölümlerinin tespit edilmesi ve destek ve gelişime ihtiyaç duyan bölüm veya faaliyetlerin tespit edilmesini sağlar.
- Önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmayı ve etkili ve sağlam bir sistem için çalışmayı sağlar (Alsaid, 1999, s 377).

2.7. Performans Değerlendirmedeki Zorluklar

Performans ölçüm süreci, kuruluşun ve ölçüm sürecinden sorumlu olanların içine düştüğü zorluk ve hatalara maruz kalmaktadır. Bu zorluklar aşağıdaki gibidir:

- Performans standartlarının net olmaması.

- Kullanılan prosedürlerin ve formların karmaşıklığı.
- Değerlendirmede mali sonuçlara öncelikli güven ve diğer yönleri boşa harcama.
- Mevcut ve gelecekteki koşulları yansıtmayan geçmiş dönemler için performans değerlendirmesi (Alsalmi, 2007, s 102).
- Oluşturulan standartların stratejik planla tutarsızlığı, organizasyon içinde çelişki ve kaosa yol açması.
- Ölçümün gerçek amacının bilinmemesi, gereksiz verilerin toplanmasına ve kuruluşun yanlış yönde ilerlemesine neden olması (Suudi, 2018, s 19).

2.8. Katılım Bankalarının Finansal Açıdan Performansı

Bu başlık altında, katılım bankaların finansal performansı kavramı ve katılım bankaların finansal performansını değerlendirme ihtiyacı ile ilgili konular ele alınacaktır.

2.8.1. Banka Performansını Değerlendirme İhtiyacı

Bankalar, büyük ölçüde dolaşımdaki para arzı üzerinde kontrol sahibi olmaları, ve ekonomik ilerlemenin ana uyarıcısı niteliğinde fonksiyon üstlenmeleri ekonomik kalkınmada çok önemli roller oynamaktadırlar. Ekonomik kalkınma, kaynakların harekete geçirilmesine, yatırıma ve ekonominin çeşitli bölümlerinin operasyonel verimliliğine büyük ölçüde bağlı olan dinamik ve sürekli bir süreçtir. Bu nedenle, güçlü bir bankacılık sektörü büyüme, istihdam yaratma, zenginlik yaratma, yoksulluğu ortadan kaldırma, girişimcilik faaliyetleri ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyümesini artırmak için hayati önem taşımaktadır. Sektör, bir ülkenin mübadele ortamının büyük bir bölümünü sağlamakta ve mevduat mobilizasyonu ve borç verme işlemleri yoluyla para politikasının yürütüldüğü başlıca araçtır. Bankalar, ideal fonların verimli kullanımını kolaylaştırır, böylece toplumun refah üretmesine yardımcı olur (Borneo Post, Erişim Tarihi: 24.09.2020).

2.8.2. Banka Performansı Tanımı

Bankacılık performans değerlendirme, bankacılık kurumlarının performanslarını değerlendirmek ve hedefleri doğrultusunda doğru yola yönlendirmek için yaygın olarak kullanılan bir kavramdır (Fahid, 2009, s 27).

Aynı zamanda, banka yönetimi tarafından alınan finansal kararların yapılabilirliğine ilişkin olarak en önemli göstergeleri inceleyerek bir hüküm verme olarak da bilinmektedir: (Altajani, 2015, s 31)

- Mülkiyet haklarının getirisi
- Varlıkların getirisi
- Mali denge (mevcut finansal kaynakların tahsisi)
- Finansal kaldıraç

Kurumun belirli bir tarihte mali ve ekonomik durumunu incelemek ve belirli bir süre boyunca kurumun mali durumuna ilişkin bir yargıya varmak için karar alma sürecini takip eden bir gelişme olarak da bilinmektedir (jumuai, 2005, s 90).

Finansal kararlar, bankanın finansal pozisyonunu ve finansal pozisyonun sağlamlığını etkileme kabiliyetine ilişkin yargıdır. Bankanın finansal hedefleri incelenir. Bu hedefler, finansal denge, likidite, finansal getiri toplam gelirin toplam maliyetleri karşıladığı faaliyet düzeyi, bu durumda sonucun sıfır olduğu ne kâr ne de zarar olduğu ve yenilik için fırsatlar yaratmaktır (Bayt, Erişim Tarihi: 06.10.2020). Bu hedeflere dayalı olarak, banka yönetimi, bankanın performansını değerlendirmek ve bankacılık işinin etkinliğini belirlemek, performans düzeylerini analiz etmek ve değerlendirmek, performansı rasyonelleştirmek ve performans değerlendirmesi hakkında doğru bilgi vermek için güçlü ve zayıf merkezler hakkında bilgi edinmek bankanın performansını değerlendirmek amacıyla elde edilen bilgilerinin kaynaklarını belirlemektedir (Aljburi, 2002, s 4).

2.9. Bankacılık Performansını Değerlendirme Aşamaları

Bankacılık performans değerlendirme aşaması, değerlendirme süreci için gerekli bilgilerin toplanmasıyla başlar. Bilgi olmadan planlama yapılmaz, bilgi olmadan karar alınamaz ve bilgi olmadan kontrol edilemez. Bilgi, banka içi değerlendirme süreci için çok önemlidir. Bilgi, yüksek kalitede ve uygun zamanlarda olmalıdır. Çünkü kurumun ekonomik performansını iyileştirmek, rekabet avantajı elde etmek ve kurum için sürdürülebilir rekabet gücü elde etmek için kullandığı bir araçtır. Bilgi toplandıktan sonra, kurum yetkililerine verimlilik ve etkililik kriterlerine dayalı olarak performanslarıyla ilgili sayısal değerler verilerek gerçek performans ölçülür. Ölçüm aşamasından sonra, verilerin ve istatistiksel bilgilerin analiz edilmesi aşaması,

bankadaki finansal performansın değerlendirilmesi süreci için gerekli bazı finansal oranlar ve göstergeler kullanılarak bankanın performansına eşlik eden başarı veya başarısızlık derecesini ve doğruluğunun derecesini gösterir. Düzeltme aşaması olan son aşama ise, gerekli performansı elde etmek için gerekli koşulları sağlayarak ve gelecekte hataları tekrarlamamak için değerlendirme sonuçlarından yararlanarak, bankanın faaliyetinde meydana gelen sapmaları düzeltme aşamasıdır (Talhawi, 2018, s 65,66).

2.10. Katılım Bankalarında Finansal Performansı Değerlendirmenin Önemi

Katılım Bankaların faaliyet hacminin genişlemesi, birçok bayinin ilgisini çekmesi ve birçok yatırım aracını kullanması bu nedenle performanslarının analiz edilmesini gerektirir. Performans analizi sadece finansal tablolarla sınırlı değildir; çünkü banka yönetiminin, bu göstergelerin finansal tablolardan ve diğer kaynaklardan çıkarıldığı göstergeler şeklinde formüle edilmesi dışında performansı izlemesine imkân vermektedir (Asi, 2010, s 177).

Bu sürecin, bankaların mali durumunun vurgulanması ve ardından karar alma sürecine yardımcı olması açısından önemi nedeniyle, bankaların değerlendirilmesi süreci, paydaşlar, mal sahipleri, mevduat sahipleri ve borç verenler tarafından geniş bir yer tutmuştur (Abu jumayia, 2016, s 3).

Banka'nın performansının önemi:

- Bankanın performansının net bir resmi verilmeli ve ekonomik ve sosyal kalkınma sürecinde bir döngü tanımlanmalıdır.
- Mali performans değerlendirmesi, bankanın kullanabileceği kaynakları tahsis etme ve kullanma ve bankanın mali durumunun sağlamlığını değerlendirmenin etkinliğini gösterir.
- Performans değerlendirmesi, çalışanlara görevlerini nasıl yerine getireceklerine dair bir açıklama sağlar ve ölçülebilen ve değerlendirilebilen hedeflenen başarılı performansa ulaşmak için çabaları yönlendirir. Değerlendirme aynı zamanda çalışanların gelişimleri için ihtiyaç duydukları eğitim türünü de belirler. Banka ayrıca, farklı çalışanlar arasında bir rekabet ortamı yaratmak için ödül

yöntemini kullanır, çünkü bu, banka içindeki performansı iyileştirmek için bir araçtır (Talhawi, 2018, s 65,66).

- Yatırım araçlarının müşterilerin ihtiyaçlarını ve bankanın ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığını bilmektedir. Formül müşterilerin ihtiyaçlarını ve bankanın ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılıyorsa, banka bu formülün değerlendirmesini genişletmeli ve bu formülün uygun bir getiri sağlayıp sağlamadığını uygulama riskleri ışığında bulmalıdır (Asi, 2010, s 177).

2.11. Performansı Değerlendirirken Bulunması Gereken Mali Tablolar

Kuruluşların planlama ve karar alma sürecinde, özellikle yatırım kararlarında ve kredi kararlarında önemli rol oynadığı için finansal veriler kuruluşlar için büyük önem taşır. Finansal veri kullanıcılarının ihtiyaçları değişiklik gösterir. Bu bilgilerin yatırımcılar, borç verenler, çalışanlar, hükümet, tedarikçiler, müşteriler ve halk gibi birçok kullanıcısı vardır. Hissedarlar ayrıca, hisse satın almaya karar vermek için projenin kâr dağıtma kabiliyetini değerlendirmelerine yardımcı olan bilgilerle de ilgilienirler. Finansal tablolar, birçok kelime, sayıların diliyle kısaltıldığı için, şirketin gerçek yüzünü objektif ve tarafsız bir şekilde yansıtır. Sayıların dili, şirketin geçmişinin ve bugününün ve yakın ve uzak gelecekte ondan ne beklendiğininet bir şekilde ortaya koyar (Salah, 2010, s 5.23.24.25).

Mali tablolar, ekonomik kararlar almak için idari performansın sonuçlarını gösterir. Bu nedenle performansı değerlendirirken bulunabilecek mali veriler gözden geçirilecek (Şahin, 2011, s 23).

2.11.1. Temel Mali Tablolar

2.11.1.1. Bilanço (Finansal Durum Tablosu)

Bilanço (finansal durum tablosu), bir işletmenin belli bir anda sahip olduğu varlıklarla, bu varlıkların sağlandığı kaynakları bir düzen içinde gösteren tablodur. Teknik açıdan tanımlandığında ise bilanço, muhasebe ilkelerine göre tutulan defterlerdeki hesapların, belirli bir tarihte kapatılmasıyla saptanan ve gelecek döneme devrolunan borç ve alacak kalanlarının bir listesi veya özetidir. Bilanço işletmenin belirli bir tarihteki finansal durumunu göstermesi nedeniyle finansal durum tablosu olarak da adlandırılmaktadır. Aktif ve pasif olmak üzere bilanço iki bölümden oluşmaktadır. Bir işletmenin belli bir andaki aktif toplamı, pasif toplamına eşittir.

Çünkü aktifler, işletmenin sahibi olduğu varlıkları (mevcutlar ve alacaklar), pasifler ise bu varlıkların sağlandığı öz ve yabancı kaynakları gösterir. Bu durumda varlıklar öz ve yabancı kaynaklarla elde edilecektir. Bu nedenle de aktif toplamından yabancı kaynaklar çıkârıldığında kalan, öz kaynaklarla sağlanan varlık toplamı, yani öz sermaye olacaktır (Çabuk, 2013, s 5).

Tablo 4. Bilanço Tablosu

..... İşletmesinin .../.../..... Tarihli Bilançosu	
AKTİF	BASİF
Dönen Varlıklar	K.V.Yabancı Kaynaklar
Hazır Değerler	Mali Borçlar
Menkul Kıymetler	Ticari Borçlar
Ticari Alacaklar	Ödenecek Vergi ve Yüküml
Stoklar	Borç ve Gider Kârşılıkları
Diğer Dönen Varlıklar	U.V.Yabancı Kaynakları
Duran Varlıklar	Mali Borçlar
Mali Duran Varlıklar	Özkaynaklar
Maddi Duran Varlıklar	Ödenmiş Sermaye
Birikmiş Amortismanlar	Sermaye Yedekleri
(-)	Kâr Yedekleri
	Dönem Net Kârı
Aktif (Varlıklar) Toplamı	Pasif (Kaynaklar) Toplamı

Kaynak: Adem Çabuk, 2013

2.11.1.2. Gelir Tablosu

Tüm ana gelir ve gider kategorilerini, dönem için net kâr veya zararı ve beyan edilen nakit temettü tutarını gösteren gelir tablosu, bir firmanın belirli bir dönemdeki yıl, ay veya çeyrek gibi mali performansını ölçer. Yani şirketin belirli bir dönemdeki kârlılığının bir özetidir (Kane, 2011, s 807). Gelir tablosu ve bilanço bütünsel olarak ilişkilidir ve banka performansı değerlendirilirken her ikisi de değerlendirilmelidir (Wiley, 2005, s 61).

Tablo 5. Gelir Tablosu

A.	Bürt Satışlar	xxxxxx
B.	Satış İndirimleri (-)	x
C.	Net Satışlar	xxxxxx
D.	Satışlar Maliyeti (-)	xxx
	Brüt Satış Kârı veya Zararı	xxx
E.	Faaliyet Giderleri (-)	x
	Faaliyet Kârı veya Zararı	xxx
F.	Diğer Faaliye	x
G.	lerden Olağan Gelir ve Kârlar	
H.	Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar (-)	x
I.	Finansman Giderleri (-)	x
	Olağan Kâr veya Zarara	xxx
J.	Olağan Dışı Gelir ve Kârlar	x
K.	Olağan Dışı Giderr ve Zararlar (-)	x
	Dönem Kârı Veya Zararı	xxx
L.	Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal	
	Yükümlülük Kârşılıkları (-)	
	Dönem Net Kârı veya Zararı	x

Kaynak: Adem Çabuk, 2013

2.11.2. Performans Değerlendirme Süreci

Performans değerlendirme sürecinin inceleme, analiz ve kârşılaştırma amacıyla ihtiyaç duyduğu finansal tabloların tarihsel göstergeleri burada anlatılacaktır.

2.11.3. Planlama Bütçesi

Ekonomik birimin gelecek dönem faaliyetlerine yönelik programlar ve kapsamlı planı ifade eder.

2.11.4. Periyodik Raporlar

İster iç raporlar ister harici raporlar olsun, içlerinde yer alan verilerin performansın değerlendirilmesinde önemli bir bilgi tabanı oluşturmasıdır.

2.11.5. Ekonomik Birimin Faaliyeti

Ekonomik birimin faaliyetinin bir veya daha fazla yönünü belirlemek amacıyla yürüttüğü anketler, ve bu anketlerin birim içinde veya dışında gerçekleştirilmesiyle performans değerlendirme amacına yönelik yararlı bilgilerin mevcudiyetidir.

2.11.6. Belirli Bir Faaliyetin Hareketinin Tespiti

Tesisteki belirli bir faaliyetin hareketini tespit etmek ve karşılaştığı sorunları tespit etmek amacıyla ekonomik birimde üst yönetim tarafından gerçekleştirilen saha ziyaretleridir.

2.11.7. İstatistiksel Veriler ve Bilgiler

Benzer ekonomik birimlerin faaliyetlerine ilişkin istatistiksel veriler ve bilgilerdir.

2.12. Bankaların Performans Ölçüm Modelleri

2.12.1. Panel Veri Analizi

Ekonometrik veriler şu terimlerle tanımlanır: yatay kesit verileri (unstructured / undated) herhangi bir değişkenin sabit bir zaman biriminde farklı birimlere göre değişimi göstermede kullanılan verilerdir. Zaman serileri, zaman içinde yer alan frekans değerlerine göre (yıl, ay, hafta, gün, saat vb.) değişkenlerin aldığı değerlerin değişimini gösteren serilerdir. Zaman serilerine örnek olarak kârları, aktif büyüklükleri v.b. olan panel veriler hem mekan hem de zaman boyutlu verilerdir. Bu nedenle bir grubun (yatay kesitte yer alan her bir gözlem değerinin) zaman içerisindeki değişimini ekonometrik testlerle incelemek isteyen araştırmacılar panel veri analizine sıklıkla ihtiyaç duymaktadır. Sağlıklı sonuçlara panel veri yöntemleri kullanılarak daha güvenilir bir şekilde erişilebilmektedir (Sarıkovanlık, 2019, s 167).

Panel veriler, verinin türüne göre farklı adlarla tanımlanmaktadır. Her bir birim tüm zamanlar boyunca gözlenmiş ise dengeli panel, bazı birimler için bazı zamanlarda veriler eksik veya kayıpsa dengesiz panel olarak adlandırılmaktadır. Bir diğer ifade ile panel veri setinde konu edilen birim, aynı gözlem sayısına eşitse dengeli panel, eşit değilse dengesiz panel olarak adlandırılmaktadır. Panel veride bir diğer ayrımı, panel veri setinin yatay kesiti zaman boyutundan büyük olursa kısa panel, aksi durumda ise uzun panel olarak adlandırabiliriz.

Panel veri modellerinin kullanımında zaman ve birimler birlikte ele alındığından dolayı geniş gözlem sayısı ile çalışılmaktadır. Bu durum serbestlik derecesini yükseltmekte ve yapılan testlerin gücünü ve güvenilirliğini artırmaktadır. Bunlara ilaveten, zaman serilerinin ayrı ayrı kullanılması durumunda ortaya çıkabilecek çoklu doğrusal bağlantı sorunu panel veri ile çözümlenmiş olur. Yatay kesit veya zaman verileri ile tahmin edilen modellerin sonuçları sapmalı olabilir. Bu durumda birimlerin heterojenliği kontrol edilmesi mümkün değildir. Ancak, panel veri modellerinde hem yatay kesit hem de zaman verisi birlikte incelendiğinden dolayı birimlerin heterojenliği kontrol edilebilir. Panel veri modellerinin faydaları ve kolaylıklarının yanında birtakım zorlukları ve zayıflıkları da bulunmaktadır. Panel veri modellerinde karşılaşılan sorunların en başında veri toplama ve veri bulma gelmektedir. Veriler tam olarak elde edilemediği durumlarda araştırmadaki bazı değişiklikler zorunluluk haline dönüşebilir. Panel veri modellerinde birim boyutu zaman boyutundan uzun olduğunda serbestlik derecesi ve asimptotik tahmin sorunları ortaya çıkabilmektedir.

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{it} + u_{it} \quad i = 1, 2, \dots, N \quad t = 1, 2, \dots, T$$

Değişkenler ifade edilirken çoğunlukla yatay kesit için i , zaman serileri için t indisi kullanılmaktadır. Panel verilerde ise hem birime hem de zamana göre değişim gösterildiğinden serilerde çift indis kullanılmaktadır (Sarıkovanlık, 2019, s.168).

2.12.2. Faktör Analizi

Faktör analizi, ilişkilerin anlaşılmasını kolaylaştırmak ve açıklamak için araştırmacıların birkaç temel boyutla ilişkili olduğuna inandıkları bir dizi değişken arasındaki ilişkileri azaltmayı veya özetlemeyi amaçlayan bir grup çok değişkenli analiz tekniğine verilen bir isimdir. Bir örnek vermek gerekirse, değişkenleri (öz

sermaye, net kar, varlıkların büyüklüğü) benimseyerek hissedarların servetini en üst düzeye çıkarmak, karlılık oranlarını artırmak amacıyla en önemli hedeflerinden biridir (Coşkun, 2017, s 270).

Faktör Analizi Modeli, iki şekilde değerlendirilir. Birincisi, açıklayıcı (keşifsel) faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik olarak herhangi bir fikrinin veya öngörüsünün olmaması sebebiyle değişkenler arasındaki muhtemel ilişkiyi ortaya çıkarmadır. İkincisi, onaylayıcı (doğrulayıcı) faktör analizi tarafından daha önceden belirlenen bir ilişkinin doğruluğunu test etme amaçlanmaktadır.

$$X_i = A_{i1} * F_1 + A_{i2} * F_2 + \dots + A_{iM} * F_M + V_i * U_i$$

Bu Eşitlikte:

X_i = standardize edilmiş değişken,

A_{ij} = i değişkeninin j ortak faktörü üzerindeki etkisine ilişkin Standardize edilmiş regresyon katsayısı,

F = ortak faktör,

V_i = i değişkenine ilişkin eşsiz (özel) faktör (unique factor),

U_i = ortak faktör sayısını ifade etmektedir (Coşkun, 2017, s 272).

Faktör analizi neticesinde elde edilen ortak faktörleri değişkenlerin lineer bir kombinasyonu olarak şu şekilde ifade edilebilir:

$$F_i = W_{i1} * X_1 + W_{i2} * X_2 + \dots + W_{im} * X_m + W_{ik} * X_i$$

Bu Eşitlikte:

F_i = i. faktörün tahmini,

W_i = ağırlık veya faktör skoru katsayısı,

K = değişken sayısını (Coşkun, 2017, s 273).

2.12.3. Pearls Modeli

Pearls World Council of Credit Unions (Dünya Kredi Konseyi) metodolojisi. Kırk beş mali yüzdeyi içerdiği için mali iş birliğinin geliştirilmesini teşvik etmeyi amaçlayan kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Bu yüzdeler, mali performansın altı alanına girer ve bu alanlar ise;

- Varlığın korunması
- Finansal yapıların etkinliği
- Varlıkların kalitesi
- Getiri oranları ve maliyetler
- Likidite yönetimi
- Büyüme işaretleridir.

Pearls metodolojisi, yönetim tarafından iç düzeyde kullanılan bir erken uyarı sistemidir. Bu sistem, enflasyon veya finansal desteğe ilişkin karmaşık düzeltmeler yaparak finansal tabloların değiştirilmesini gerektirmez. Ancak enflasyon ve destekten etkilenen yönlerin bir analizini yapar ve daha sonra yönetim, finansal performansı iyileştirmek için doğru bilgilere dayanarak kararlar alabilir (CGAP, s 3).

2.12.4. M- CRIL

Hindistan'ın Gurgaon şehrinde bulunan geliştirme ve yönetim alanında danışmanlık hizmetleri şirketlerinden biridir. 1998 yılında kurulmuş olup mikrofinans kurumları için sınıflandırma süreçlerini yürütmektedir. Farklı düzenlemelere ulaşmak için üzerinde mutabık kalınan standartlara göre analiz edilen 30 gösteregeye dayalı olarak kredi riskini ve geri ödeme kapasitesini değerlendiren bir modeldir. Bu göstergeler üç ana alanı kapsar. Bunlar;

1. Organizasyonel yönler ve kamu yönetimi sistemi
2. Yönetimin gücü ve kaynakların bolluğu
3. Kredi performansı, varlık kalitesi, finansal kaynak seferberliği, likidite, sürdürülebilirlik ve kârlılık dahil olmak üzere finansal performanstır. Bu model, MFI'nin güçlü ve zayıf yönlerinin bir analizini ve performansı iyileştirmeye yönelik önerileri içerdiğinden, M- CRIL tarafından hazırlanan veri tabanında MFI'lerin performansına kıyasla bazı ana kriterlerin ölçülmesine ek olarak düzenlenmiştir (CGAP, s 3).

2.12.5. GIRAFE

Planet Finance, finansal kuruluşlara, mikro finans kuruluşlarına (MFI'ler), finansal destekçilere, denetmenlere ve düzenleyicilere, ayrıca denetçiler ve danışmanlara derecelendirme hizmetleri sağlar. MFI'lerin finansal ve organizasyonel performansı objektif olarak değerlendirilir ve sonuçlar, internette bir dağılımla birlikte

derecelendirme raporlarına çevrilir. Kurum ve destekçilerle bir bilgilendirme görüşmesi de dahildir, ve bunların altı değerlendirme alanı vardır;

- Yönetişim ve karar alma süreçleri,
- Bilgi ve yönetim araçları,
- Risk analizi ve kontrol
- Finansman faaliyetleri ve kredi portföyü
- Öz sermaye ve yükümlülükler
- Etkinlik ve borç (Sarker, s 5)

2.12.6. CAMELS

Bankaların performansını değerlendirmek ve bankanın zayıf yönlerini oluşturan bankacılık risklerini belirlemek için bu çalışmada CAMELS yöntemi seçilmiştir. CAMELS bir sonraki bölümde detaylı bir şekilde incelenecektir.

ÜÇÜNÇÜ BÖLÜM

3. AMERİKANKANKACILIK DEĞERLENDİRME SİSTEMİ CAMELS

CAMELS sistemi, bankaların performanslarını değerlendirmek, finansal pozisyonlarının gücünü, dayanıklılığını ve yönetim koşullarını belirlemek; faaliyetleriyle ilgili her türlü değişiklik veya gelişmeyi ele almak ve bunlara uyum sağlamak, bankaların performansındaki güçlü ve zayıf unsurları belirleme kabiliyetini belirlemek için kullanılan en etkili yöntemlerden biridir. Bu bölümde modelin teorik olarak değerlendirmesi yapılmaktadır.

3.1. CAMELS Sisteminin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Başlangıcı

Bankacılık faaliyetlerinin gelişimi ve çeşitlenmesi, bankaların finansal koşullarının sağlamlığını, bankacılık sisteminin maruz kaldığı risklerin tanımlanmasını ve bunu ölçmeye yardımcı olan gelişmiş kontrol sistemleri sağlama ihtiyacını yaratmıştır. Finansal tablo, kullanıcılarının bankanın riskleri yönetme ve kontrol etme kabiliyetini yargılamasına yardımcı olacak şekilde açıklanmıştır (Canbaz, 2013, s 53).

Bu amaçla Amerika Birleşik Devletleri'nde CAMELS sistemi 1933 yılında maruz kaldığı banka krizleri nedeniyle kullanılmaya başlanmıştır. Buna göre 4000'den fazla yerel bankanın iflasının ilan edilmesi Mevduat Sigorta Kurumu'nun kurulmasının nedenlerinden biri olmuştur. Tüm bankacılık sistemi güven kaybı olgusuna maruz kaldığında halk mevduatlarını çekmek için bankalara akın ederken, 1988 yılında da benzer bir kriz meydana gelmiş ve bu 221 bankanın iflasına yol açmıştır (Şuşa, 2016, s 42).

Erken uyarı standartları, 1979'dan beri Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılmaya başlanmıştır. Federal Rezerv bankaları sınıflandırmaya ve sınıflandırma sonuçlarını kamuya yayınlamadan bankalara sunmaya devam etmiştir. Ta ki bankacılık yetkilileri bankacılık çöküşünü ortaya çıkarana kadar. Amerikan bankalarının CAMELS standardına göre sınıflandırma sonuçları, söz konusu iki dönem için karşılaştırmalı olarak 1988 yılı sonuçlarına göre; 1998 yılının ilk çeyreği sonunda bankaların performansları açısından iyi sonuçlar yansıtmıştır. 1998'in ilk çeyreği, tüm yerel bankaların 1 ve 2 numaralı sınıflandırmaya girdiğini ve bunların %40'ından daha fazlasının 1 numaralı sırada olduğunu göstermiştir (Aldori, 2013, s 103).

ABD Merkez Bankası tarafından yürütülen analizin sonuçları, bankaların mali koşullar standardının sağlamlığını ölçmedeki güvenilirliği hakkında birçok soruyu gündeme getirmiştir. Bu bankanın ekonomi analistleri, CAMELS standardının bankalardaki hataları tespit etmede kullanılmasıyla gösterilen sonuçların, CAMELS standardı kullanılmadan önce izlenen geleneksel istatistiksel analizi kullanan sonuçlardan daha iyi olduğu sonucuna varmıştır. Çalışmalar, standardın piyasa ve fiyat mekanizması aracılığıyla açıklamadan önce bankadaki risk derecesini belirleme yeteneğini de göstermiştir. Bu nedenle, birçok araştırmacı ve analist, gerçekleri onlara vermek ve böylece daha az risk ve daha iyi performansa sahip bankaları değerlendirme ve bunlarla ilgilenme becerilerini geliştirmek için bu sonuçların kamuoyuna yayınlanmasının gerekliliğini talep etmiştir. Bu araştırmacılar, CAMELS analizi sonuçlarının, bankanın kamuoyuna açıkladığı yıllık mali tablolara dahil edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Böylelikle, amaç bankacılık denetimine ilişkin Basel II kararlarının dayandığı ana direklerden biri olan piyasa disiplini empoze etmeye yardımcı olan yüksek düzeyde bir şeffaflık elde etmektir (Abdulkadir, s 6).

Ancak CAMELS standardı analizin sonuçlarının taraftarlar ve muhalifler arasında kamuoyuna yayınlanması olasılığı konusunda bir anlaşmazlık vardır. Bu anlaşmazlıkların çok gizli olduğunu ve bu nedenle yayınlanması halkın bankalara ve bir bütün olarak bankacılık sistemine olan güvenini etkilememesi için sadece denetleyici makamlarla sınırlıdır. Diğerleri ise, bankacılık sisteminin sağlığını etkilemediği ve başarısızlığa ve çöküşüne yol açtığı sürece gerçekleri kamuoyuna duyurmak için yayınlanması gerektiğini düşünmektedir (Şuşa, 2016, s 43).

3.2. ABD CAMELS Bankacılık Değerlendirme Sisteminin Tanımı

Tihomir Hunjak & Drago Jakovcevic, CAMELS, banka operasyonlarındaki sorunların yasal hükümet tarafından doğru ölçümler yaparak erken tespit edilmesini sağlayan bir sistem olarak tanımlamaktadır. CAMELS'in diğer bir tanımı ise; finansal kurumların gücünü eşit şekilde değerlendirmek için etkili bir izleme aracıdır. Ayrıca, özel ilgi gerektiren kurumların belirlenmesine de olanak tanır (Zgoud, 2015, s 58).

3.3. CAMELS Sistemi Özellikleri

CAMELS sisteminin birçok avantajı vardır ancak bu sistemin en önemli özelliği bankaların karşışarşıya olduğu riskleri keşfetmek ve politika yapıcıların risklerin oluşmasını önlemek için önleyici tedbirler almalarına veya kayıpları mümkün

olan en aza indirerek sonuçlarını sınırlandırmalarına yardımcı olmaktır. Bu risklerden kaçınma imkânı yoksa, yapılması gereken şeyler budur:

1. Bankaları belirli bir standarda göre sınıflandırmak.
2. Tetkik ve kontrol raporları yazma tarzını standartlaştırmak.
3. Altı ana maddeye odaklanarak ve gereksiz olan veya bankanın mali durumunun güvenliğini etkilemeyen maddeleri incelemeye yönelik çabaları dağıtmayarak denetim ve kontrol süresini kısaltmak.
4. Bilgi şeffaflığı, açıklanması ve piyasa müşterileri ve halk için kullanılabilirliği ilkesinin uygulanmasına yardımcı olmak.
5. Ülkeler arasındaki durumların bir dizi gösterge aracılığıyla karşılaştırılmasına olanak tanıyan bir ölçek olması (Yahia, 2017, s 596).

3.4. CAMELS Sisteminin Bankalarda Uygulanmasına İlişkin Genel İlkeler

Bu sistem, merkez bankasının saha denetleme cihazı tarafından tüm bankalar üzerinde belirli prensiplerle uygulanmaktadır. Böylece her denetim sonunda, merkez bankası tarafından bankanın performansının bir değerlendirmesi gizli olarak hazırlanmakta ve banka, uygun önlemlerin alınması için bankanın yönetim kuruluna ve banka üst yönetimine açıklanmaktadır.

Bankaların unsurları iki faktör grubu üzerinden değerlendirilir:

- **Nicel Faktörler (Quantitatif):** Bankanın finansal tablolarına bağlı olan bir dizi finansal gösterge aracılığıyla ölçülebilen faktörler.
- **Niteliksel Faktörler (Qualitatif):** Teftiş turları düzenleyen ve bankalarda riskleri değerlendiren müfettişlerin kişisel görüşlerine ve değerlendirmelerine tabidir (Alwan,2016,s 74).

3.5 CAMELS Sisteminin Tarihsel Gelişimi

CAMELS standardı bu hale gelmeden önce birkaç aşamadan geçmiş ve geçmiş olduğu aşamalardan şu şekilde bahsedilir:

İlk aşama CAEL sistemidir: Herhangi bir bankanın finansal durumunun gerçekliğine aşinalığın ve sınıflandırma derecesi bilgisinin hızlı bir göstergesi olup, Merkez Bankası'nın ticari bankalar tarafından gönderilen denetim raporlarının dolaylı

bir şekilde yapılan kontrol yöntemlerinden biridir (saha dışı denetim). Standart, dört ana unsuru dikkate alır:

- C harfi (Capitaladequancy) Sermaye yeterliliği
- A harfi (assetquality) Aktif kalitesi
- E harfi (earnings) Kazançları, kârlılığı
- L harfi (liquidity) Likiditeyi temsil eder

İkinci aşama, CAMEL sistemidir. Birçok hükümet denetim otoritesi tarafından bankaların koşullarını değerlendirmek için kullanılan en popüler sistemlerden biridir ve mali sağlamlığı değerlendirmek için iç denetim için etkili bir araçtır. Aşağıdaki beş ana unsura bağlıdır:

- C harfi (Capitaladequancy) Sermaye yeterliliği
- A harfi (assetquality) Aktif kalitesi
- M harfi (mamagement) Banka yönetimi
- E harfi (earnings) Kazançları, kârlılığı
- L harfi (liquidity) Likiditeyi temsil eder

Üçüncü aşama ise CAMELS sistemidir. Bankacılık işinin gelişmesi ve yaygınlaşması sonucunda CAMEL sistemini destekleyecek denetim sistemleri sağlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. 1997 yılında CAMELS sisteminin adı olmak için piyasa risklerine duyarlılığın analizi olan altıncı bileşen eklenmiştir. Bu unsurlar:

- C harfi (Capitaladequancy) Sermaye yeterliliği
- A harfi (assetquality) Aktif kalitesi
- M harfi (management) Banka yönetimi
- E harfi (earnings) Kazançları, kârlılığı
- L harfi (liquidity) Likiditeyi temsil eder
- S harfi (sensitivity of market risk) Piyasa riskine duyarlılık (Bastan, 2016, s 2).

Şekil 8. CAMELS Sistem Unsurları

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlandı

3.6. CAMELS Sisteminin Bileşenlerine İlişkin Bir Açıklaması

3.6.1. Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği göstergeleri, yüz yüze bütçe kalemleri şoklarında finansal kuruluşların yaşayabilirliğini belirleyerek; döviz kuru riski ve kredi riskigibi finansal kurumların karşıkışıya olduğu en önemli finansal riskleri dikkate alır. Sermaye yeterlilik oranı, bankanın beklenmeyen zararları ve yükümlülükleri karşılamada sermaye tutarını yansıtır. Bankacılık risklerinin sermaye yeterliliği ele alınmasında temel bileşendir. Basel Komitesi 1999'da hedefleri karşılamak ve finansal sistemin sağlamlığını artırmak için sermaye yeterliliği muhasebesi çerçevesinin genişletilmesini önermiştir.

Sermayenin sınıflandırılması, bir dizi faktöre bağlıdır. Bu faktörler de şunlardır:

- Sermayenin düzeyi ve kalitesi ve genel banka mali durumu.
- İdarenin ek sermaye olarak yedek ayırma yeteneği.

- Tahsili gecikmiş kredilerin yönü ve boyutu ile karşılıkların ve değerlendirme rezervlerinin yeterliliği.
- Maddi olmayan varlıkların niteliği ve büyüklüğü, piyasa riskleri, yoğunlaşma riskleri ve geleneksel olmayan faaliyetlere ilişkin riskler gibi banka bütçesinin bileşenleri.
- Bütçe dışı faaliyetler, gelirlerin kalitesi ve gücü ve temettü dağıtımının ne kadar makul olduğu ile ilgili riskler.
- Ana şirketten destek de dahil olmak üzere finansman ve diğer sermaye kaynakları içinsermaye girme yeteneği.
- Bankanın gelecekteki büyümesi (Abbas, 2019, s 25.26).

Sermaye yeterliliği ölçüsü ise, Basel 3'e ulaşana kadar birkaç aşamadan geçmiştir. Bu aşamalar;

1. Aşağıdaki oranı belirleyerek sermayeyi mevduata bağlama aşaması:

$$\frac{\text{Sermaye}}{\text{Mevduatlar}} * 100\%$$

Bu yüzde, bankanın mevduat sahiplerinin ve alacaklıların taleplerini karşılama kabiliyetini temsil eder ve bu nedenle bu orandaki artış, bankanın maruz kaldığı riski azaltacaktır. Çünkü bu yüzde, bankanın bir finansman kaynağı olarak sermayesine bağımlılığının kapsamını bilmek için kullanılır ve oran, banka mevduat hacminin %10'undan az olmadığında kabul edilebilir olarak kabul edilir (Dabik, 2015, s 30).

2. Aşağıdaki oranı ayarlayarak sermayeyi toplam varlıklara bağlama aşaması:

$$\frac{\text{Sermaye}}{\text{Toplam Varlıklara}} * 100\%$$

Bu oran, genellikle bazı riskli varlıkları içeren yatırımın tüm yönlerini temsil eder. Bankanın en az %8'lik bir sermayeye sahip olması gerektiğinden; bankanın karşılaştığı beklenmedik acil durumların belirlenmesi için daha iyi bir önlem olmasını sağlar (Dabik, 2015, s 31).

3.Sermayeyi riskli varlıklarla ilişkilendirme aşaması:

Bankaların sermaye yeterliliğini ölçmede bir önceki oranın yetersizliği nedeniyle, bankanın karşıkarşıya olduğu riskleri hesaba katan başka bir önlem kullanılmıştır. Sermaye ile riskli varlıklar arasında olumlu bir ilişkinin varlığı düşünüldüğünde risk ne kadar yüksekse; sermaye artırımına ihtiyaç o kadar fazladır. Nakit varlıklar gibi riski olmayan varlıklar bu oranın dışında tutulmuştur (Dabik, 2015, s 32).

Sermaye Yeterliliği, mevduat sahiplerini risklere karşı korur ve finansal sistemlerin istikrarını destekler. Sermayenin iki katmanı vardır; birinci kademe, bir bankanın ticareti durdurması gerekmeden zararları emmesi; ve ikinci kademe sermaye, bir tasfiye olması durumunda kayıpları emmektir. Öz sermaye Katman 1 sermaye olarak sınıflandırılırken, ikincil uzun vadeli borç Katman 2 sermaye olarak kategorize edilir (Ghazavi, 2018, s 853).

$$\text{Sermaye yeterliliği riski} = \frac{\text{Katman 1 sermaye} + \text{Katman 2 sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklar Varlıklar}} \geq 8\%$$

Sermaye yeterliliği standardında ise risk ağırlıklı varlıkların %10,5 oranında bir artış önerilmiş ve 2019'da uygulanmıştır. Ancak Covid-19 virüsü nedeniyle Basel Komitesi, Covid-19 virüsünün bankalar üzerindeki yansımalarını hafifletmek için bir dizi önlem açıklamıştır. Basel IV standartlarının uygulanması 1 Ocak 2023'e kadar ertelenmiştir (Almalnews, Erişim Tarihi: 17.10.2020).

Basel Komitesi Başkanı ve İspanya Merkez Bankası Başkanı Pablo Hernández de Cos şöyle ifade eder: "Komite, Covid-19'un bankalar ve denetçiler üzerindeki etkisini yakından izlemeye devam edecek ve kesişen konularda Finansal İstikrar Kurulu ve diğer standart belirleyici organlarla koordinasyon içinde gerektiği şekilde yanıt verilir (Lombardrisk, Erişim Tarihi: 17.10.2020).

3.6.2. Aktif Kalitesi

CAMELS bankacılık sisteminde varlık kalitesi önemlidir çünkü bankayı gelir elde etmeye yönlendirir, çünkü bankanın iyi varlıklara sahip olması daha fazla gelir

elde etmek ve hem likidite, hem yönetim hem de sermayenin daha iyi değerlendirilmesi anlamına gelir. Varlık kalitesi aşağıdakilere göre sınıflandırılır:

Toplam sermayeye göre sorunlu varlıkların boyutu ve ciddiyeti.

- Vadesi geçmiş kredilerin geri ödenmesi için son tarihlerin boyutu ve eğilimleri ve bunları yeniden planlamak için alınan önlemler.
- Krediyile ilgili yasal faaliyetler (alacaklar, borç verenler hakkında kovuşturma ... vb.).
- Kötü kredileri ve kredi zararlarını karşılamak için oluşturulan karşılıkların seviyesi.
- Değer varlık yönetimi yöntemleri (Menkul kıymetlere, sabit kıymetlere, bonolara vb, yatırım yapmak...)(Alfarra, 2008, s 64).

3.6.3. Yönetim

Bu bileşen banka yöneticilerinin riskleri tanımlamak değerlendirmek, izlemek ve kontrol altına almak amacıyla yapılması gereken faaliyetler olarak tanımlanabilmektedir. Bankanın faaliyetlerinin işlevselliği hakkında yeterince bilgi sahibi olan, bilişim sistemlerinden etkin olarak faydalanan, iç kontrol mekanizmasını iyi çalıştıran bir yönetim ile doğru ve zamanında kararlar alınarak bankanın geleceği garanti altına alınabilecektir (Uslu, 2019, s 130).

3.6.4. Kârlılık

Ekonomistler, kârlılığı, bir ekonomik birimin belirli bir dönemde net değerindeki değişim miktarı olarak tanımlar. Kârlılığın bir diğer tanımı da yatırımcı sermayesini etkilemeden dönem sonunda proje sahiplerine dağıtılabilecek reel servetteki net artıştır. Aynı zamanda kâr ve satış arasındaki ilişki veya elde etmeye katkıda bulunduğunuz kâr ve yatırımlar arasındaki ilişki olarak da bilinir. Bankanın kârlılığı, varlığını sürdürmesi devamı için gereklidir. Çünkü banka yönetiminin aradığı amaç, mevcut kaynakları kullanmadaki etkinliğini ölçmeönemli bir göstergedir. Kârlılık bankacılık hizmetlerinde gelişmeye ve genişlemeye olanak tanıdığından; banka yönetimi tarafından alınan çok sayıda politika ve kararın sonuçlarını da temsil eden bir göstergedir (Mohamed, 2014, s 541.542).

Kurumlar ve bankalar, kârlılık hedeflerine ulaşmak için iki kararla çalışırlar:

1. Yatırım kararı: Şirketin çeşitli varlık türlerini elde etmek için mevcut kaynakları nasıl kullanacağına dair karar.
2. Finansman kararı: Kurumun yatırımlarını varlıklarından finanse etmesi için gerekli hususların elde edileceği kaynakların nasıl seçileceğine ilişkin karar (e3arabi, Erişim Tarihi: 14.10.2020).

3.6.5. Likidite

Ulusal ve uluslararası kuruluşlarca birçok likidite riski tanımları yapılmıştır. Amerikan Aktüerler Akademisi'ne göre likidite beklenen ve beklenmeyen nakit taleplerinin karşılanabilmesidir. İşletmenin sözleşmeye dayalı yükümlülüklerine ilişkin nakit ihtiyaçlarını kayıpsız veya çok az kayıpla karşılayabilme gücüdür. Bir işletmenin likidite profili varlık ve yükümlülüklerinin bir fonksiyonudur. Likidite riski finansal kuruluşların faaliyetlerinin doğal bir parçası olup, anlaşılması, izlenmesi ve ölçülmesi büyük önem taşımaktadır. Kanada Finansal Denetim Otoritesi'ne göre likidite bir kuruluşun vadesi gelen yükümlülüklerini kendi nakdi veya makul bir maliyetle yaratacağı nakit ile karşılayabilmesidir. ABD Federal Mevduat Sigorta Fonu'na göre iselikidite, bir bankanın en az zararlarla mevduat ve diğer pasiflerdeki azalışı varlık artışları ile uyumlaştırmasıdır. Bir bankanın yeterli fonlamayı zamanında ve makul bir maliyetle elde etmesi yeterli likidite potansiyelini gösterir (Gülhan, 2018, s 5).

3.6.6. Piyasa Riskine Duyarlılık

Bankacılık kurumları için duyarlılık, öncelikle hisse senedi fiyat riski, döviz kuru riski, faiz oranı riski ve emtia fiyat riski gibi yatırım portföyleriyle ilgilidir. Tüm bu riskleri ölçen istatistiksel bir ölçü vardır ve belirli bir süre boyunca yatırım portföyünde beklenen maksimum zararı ölçen VAR (Value at risk) ölçüsüdür. Bankaların duyarlılık derecesinin aşağıdaki boyutlarla değerlendirilebileceği yerler: (Burakaba, s 11)

1. Finansal kuruluşların piyasa risklerine duyarlılığı.
2. Finansal kurum yöneticilerinin piyasa risklerini tanımlama, ölçme ve kontrol etme yeteneği.
3. Kapsanmayan operasyonların risklerinin karmaşıklığı.

3.7. Amerikan Bankacılık Değerlendirme Sistemi CAMELS'e Göre Bankaların Sınıflandırılması

CAMELS derecelendirme sisteminde 1-5 arasında bir ölçek kullanılarak puanlama yapılmaktadır, 1, güçlü bir performans (temel olarak her bakımdan sağlam bir kurum), 2, tatmin edici seviyede bir performans (temel olarak sağlam ancak az da olsa zayıf yönleri var), 3, belirli bir dereceye kadar sorunlu performans (finansal, operasyonel veya uygunluk zayıflığı olan denetime muhtaç bir kurum), 4, önemli derecede ortalamanın altında marjinal bir performans (kurumun geleceğini olumsuz yönde etkileyebilecek ciddi finansal zayıflıklara sahip), 5, kritik derecede zayıflıkları olan ve acilen önlemlerin alınması gereken bir performanstır (kısa vadede batma ihtimali yüksek, kritik finansal zayıflıkları olan bir kurum) (Uslu,2019,s 127).

Tablo 6. CAMELS Derecelendirme Sistemi

Toplam Yüzde	Banka Sınıflandırması	
1 - 1.4	Güçlü değerlendirme	Banka her açıdan güçlü
1.5 – 2.4	Tatmin edici seviyede bir performans	Güçlü değerlendirme, ancak bazı zayıf yönleri var
2.5 – 3.4	Belirli bir dereceye kadar sorunlu performans	Finansal, operasyonel veya uygunluk zayıflığı olan denetime muhtaç bir banka
3.5 – 4.4	Önemli derecede ortalamanın altında marjinal bir performans	Bir bankanın geleceğini olumsuz etkileyebilecek ciddi mali zayıflıkları var
4.5 – 5	Kritik derecede zayıflıkları olan ve acele önlemlerin alınması gereken bir performans	Kısa vadede batma ihtimali yüksek,kritik finansal zayıflıkları olan bir banka

Kaynak: Uslu,2019,s 127

Tablo 9. CAMELS Sisteminde Kullanılan Finansal Oranlar

CAMELS	Sermaye C	$\frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Pasif Toplamı}}$	$\frac{\text{Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar Toplamı}}{\text{Pasif Toplamı}}$	$\frac{\text{Net Dönem Kârı (Zararı)}}{\text{Pasif Toplamı}}$	$\frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{(Kredi+Piyasa+Operasyonel Riske Esas Tutar)}}$
	Aktif kalitesi A	$\frac{\text{Finansal Varlıklar (Net)}}{\text{Toplam Aktifler}}$	$\frac{\text{Takipteki Krediler (Net)}}{\text{Toplam Krediler ve Alacaklar}}$	$\frac{\text{Toplam Krediler ve Alacaklar}}{\text{Toplam Aktifler}}$	$\frac{\text{Duran Aktifler}}{\text{Toplam Aktifler}}$
	Yönetim M	$\frac{\text{Net Kâr}}{\text{Toplam Şube Sayısı}}$	$\frac{\text{Toplam Varlıklar}}{\text{Toplam Şube Sayısı}}$	$\frac{\text{Toplam Kredi}}{\text{Toplam Şube Sayısı}}$	$\frac{\text{Toplam Mevduat}}{\text{Toplam Şube Sayısı}}$
	Kârlılık E	ROE	ROA	ROI	Brüt Kâr Marjı
	Likidite L	$\frac{\text{Likit Aktifler}}{\text{Toplam Aktifler}}$	$\frac{\text{Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}{\text{Toplam Aktifler}}$	$\frac{\text{TP Likit Aktifler}}{\text{Toplam Pasifler}}$	
	Piyasa Riskine Duyarlılık S	$\frac{\text{Şüpheli Borçlar}}{\text{Krediler}}$	$\frac{\text{Uzun Vadeli Mevduat}}{\text{Mevduat}}$	$\frac{\text{YP Aktifler}}{\text{YP Pasifler}}$	

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlandı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KÂRLILIK

Kârlılık, tüm kuruluşlar için temel bir hedef olup; şirketin hayatta kalması ve devamlılığı için gereklidir. Yatırımcıların aradığı bir hedef ve kreditorlerin tesisle ilgilenirken önemsedikleri bir göstergedir ve mevcut kaynakları kullanarak yönetimin etkinliğini ölçmek için önemli bir araçtır (Bohotti, erişim: 22.10.2020). İşletmelerin kurulmalarındaki iki ana amaçtan birisi kârlılık elde etmek, diğeri ise işletmenin hayatiyetini uzun süreli olarak devam ettirmesidir. Aslında ikinci amaç da birinci amacın gerçekleşmesine bağlıdır. Yani eğer işletme kâr elde etmiyorsa işletmenin varlığı uzun gözükmemektedir. Aynı zamanda işletme yöneticilerinin başarılarını ölçmede işletmenin elde etmiş olduğu kârlılık önemli bir göstergedir (Yurttadur, 2015, s 151).

Şirketin performansı ayrıca nakit akışı (nakit ödemeleri aşan nakit girişleri yaratma yeteneği) ve kârlılık (temel iş faaliyetlerinden kâr elde etme yeteneği) aracılığıyla da incelenebilir. Gelecekteki nakit akışlarının beklenen tutarını tahmin etmek, bir şirketin yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini belirlemede önemlidir (Wiley, 2015, s 3).

Genel olarak bankalar, mümkün olan maksimum getiriyi sağlayan yatırımı, bankanın çeşitli yükümlülüklerini ödeyebilmesi ve elde edilen kârın bir kısmını sermaye sahiplerine dağıtmanın yanı sıra yeterli miktarda rezerv yaratabilmesi için yönlendirmeye çalışmaktadır. Genel olarak bankalar, asıl amacı mümkün olan en düşük maliyetle en yüksek miktarda kâr elde etmek olan bir finans kuruluşudur (Nabile, 2016, s 3).

4.1. Kârlılık Terimi, Kâr ve Kârlılık Arasındaki Farklar

Kârlılık terimini tanımlamaya başlamadan önce, kâr ve kârlılık arasındaki farkı incelemek gerekmektedir.

Muhasebe kârı net kâr ve net gelir olarak da adlanır; gelir eksi tüm muhasebe maliyetleri olarak hesaplanır. Muhasebe maliyetleri, satın alma ile ilgili maliyetler de dahil olmak üzere bir şirket tarafından bir yatırım satın almak için ödenen toplam tutardır. Ayrıca, illa nakit harcama gerektirmez.

Muhasebe kârı (zararı) = Toplam gelir – Toplam muhasebe maliyetleri

Ekonomik kâr olağanüstü kâr olarak bilinir; tüm ekonomik maliyetlerin gelirden çıkarılmasıdır ve ekonomik maliyetler hem açık hem de örtük maliyetleri içerir. Ayrıca, toplam muhasebe maliyetine dahil edilmeyen muhasebe kârından tüm zımnî fırsat maliyetlerinin düşülmesidir.

- Ekonomik kâr = Toplam gelir – Toplam ekonomik maliyetler
- Ekonomik kâr = Toplam gelir – (Açık maliyetler + Örtük maliyetler)
- Ekonomik kâr = Muhasebe kârı – Toplam örtük fırsat maliyetleri (Wiley, 2015, s 53)

4.2. Bankalar ve Kurumların İki Kararla Kârlılık Hedeflerine Ulaşılması

Kuruluşun çeşitli varlık türlerini satın almak için emrindeki kaynakları nasıl kullanacağına dair bir karar olan yatırım kararıdır. Yatırım kararının kârlılık üzerindeki etkisi, her bir varlığa uygun yatırımı dengelemek için kuruluşun farklı varlık türleri üzerinde mevcut kaynakların en uygun şekilde dağıtılmasıyla belirgindir.

Varlıklarına yatırımı finanse etmek için kuruluş adına gerekli fonların elde edileceği kaynakların nasıl seçileceğine ilişkin karar olan finansman kararıdır. Finansman kararının kârlılık üzerindeki etkisi, finansman kaynaklarının (borçlar ve mülkiyet hakları) proje sahiplerinin mümkün olan en yüksek getiriye elde etmelerine imkân verecek şekilde düzenlenmesine neden olur ve sabit maliyetli borçlanmanın genişlemesinden yararlanarak, ancak aşırı borçluluktan kaynaklanabilecek risklere maruz bırakmadan meydana gelir (Almadhun, 2017, s 41).

4.3. Katılım Bankalarının Kârlılığını Etkileyen Faktörler

Katılım bankalarının kârlılığını etkileyen iki faktör vardır. Bunlar dış faktör ve iç faktördür. Dış faktörler yönetimin kontrolü dışındadır. Örneğin ekonomik ve siyasi koşullar ve bu koşulların en yenisi Covid-19 virüsüdür. Mali bütünlüğünü muhafaza etmek ve mevduat sahiplerinin parasını korumak için bankacılık performansını kontrol etmeyi amaçlayan denetim makamlarının talimatları gibi yasal mevzuat ve bankacılık kontrolleri ve rekabet (Mazik, 2014, s 334).

İç faktörler ise yönetimin bunları kontrol etmesini sağlayan faktörlerdir. Örneğin; öz sermaye, banka büyüklüğü, borçlar, likidite, nakit akışları, yatırımlar ve mevduatlar (Alsaaidi, 2015, s 361).

4.4. Kârlılığı Hesaplamanın Nedenleri

Ya geçmiş dönem için kârlılık hesaplanır, ya da gelecek dönem için kârlılık tahmin edilir. Kârlılığı ölçmek, iş başarısının çok önemli bir ölçüsüdür. Kârsız bir işletme devam etmez ve oldukça kârlı bir işletme, sahiplerini büyük bir yatırım getirisi ile ödüllendirme yeteneğine sahiptir. Kârlılığı artırmak, işletme yöneticilerinin en önemli görevlerinden biridir. Yöneticiler, kârlılığı artırmak için sürekli olarak işletmeleri değiştirmenin yollarını ararlar. Bu potansiyel değişiklikler, uygulanmadan önce işteki küçük veya kademeli bir değişikliğin kârlılık üzerindeki etkisinin değerlendirilmesine izin veren bir ilk gelir tablosu ve kısmi bütçe ile analiz edilebilir. İşletmenin finansal sağlığını değerlendirebileceğimiz birçok kârlılık oranının olduğu yerler vardır (Under standing profitability, Erişim Tarihi: 23.10.2020).

4.5. Kârlılık Neden Daha Önemli?

Kazancın mutlak değeri kandırıcı olabilir. İki şirket olduğunu varsayarsak; A şirketinin 2.000.000 \$ gelir elde ettiğini ve 1.800.000 \$ maliyeti olduğunu, dolayısıyla 200.000 \$ kâr elde ettiği düşünülür. B Şirketi 1.000.000 \$ gelir elde eder ve 800.000 \$ değerinde giderleri vardır ve bu nedenle de 200.000 \$ kâr elde eder. Her iki şirket de aynı kârı elde ediyor ancak eşit derecede kârlı mı? Kesinlikle değil, çünkü bir şirketin o düzeyde kâr elde etmesi için çok daha fazla para harcaması gerekir ve bu nedenle maliyetteki herhangi bir artışa duyarlı olması gerekir. Bunu açıklamak için, A ve B şirketlerinin bir önceki yıl gazasıyla 400.000 \$ ve 200.000 \$ harcadığını ve ikinci yılda gaz fiyatlarının %10 arttığı söylenir. Diğer her şey eşit olduğunda, A şirketinin maliyetleri 40.000 \$ artacak ve kâr 160.000 \$ olurken; B şirketinin maliyetleri 20.000 \$ artacak ve kâr 180.000 \$ olacaktır. B Şirketi, yüksek kârlılığı nedeniyle maliyet değişikliklerine A şirketinden daha dayanıklıdır (Medium, Erişim Tarihi: 23.10.2020).

4.6. Banka Kârlılığının Belirleyicileri

Bankanın kârlılığını etkileyen iç ve dış belirleyiciler vardır. İç belirleyiciler boyut, kapitalizasyon, likidite, kredi riski, bankanın gelirlerini çeşitlendirmesi, operasyonel verimliliklerdir. Dış belirleyiciler ise; Gayri Safi Yıl İçi Hasılatı (GSYİH) ve enflasyondur.

4.6.1. İç Belirleyiciler

4.6.1.1. BOYUT

Bankanın büyüklüğü, bankacılık sektöründeki ekonomilerin potansiyelini veya istikrarsızlığını hesaplamak için kullanılır ve genellikle toplam varlıkların logaritması ile ölçülür. Boyd & Runkle, büyük bankaların daha küçük bankalara göre daha uygun maliyetli ve başarısızlığa daha az eğilimli olduğunu ve bu da büyük bankaları daha kârlı hale getirebileceğini belirten modern bir aracılık teorisi önermiştir (Kipper, 2020, s 9).

4.6.1.2. Kapitalizasyon

Çok sayıda bilimsel çalışma, yüksek kapitalizasyonun, olumsuz gelişmeler durumunda bir güvenlik ağı olan kârlılığı artırdığını göstermektedir (Kipper, 2020, s 10).

4.6.1.3. Likidite

Borak & Duraj ve Moci'ye göre likidite ile banka kârlılığı arasında pozitif bir ilişki vardır. Bankalar daha fazla likit varlığa sahip olduklarında, olası beklenmedik şokları absorbe etme yetenekleri artar (Kipper, 2020, s 10).

4.6.1.4. Kredi Riski

Risk belirsiz bir olaydır, ancak kredi riski daha önemli olduğundan ve kredi zararları ile toplam kredilere karşılık ölçüldüğünden çok sayıda risk türü piyasa, operasyonel, kredi olması muhtemeldir. Campmas'a göre 2020'de, kredi zarar karşılıklarındaki artışlar kârlılığı düşürmektedir çünkü öngörülen kredi zararları bankanın gelirinden düşer (Kipper, 2020, s 11).

4.6.1.5. Bankanın Gelirlerini Çeşitlendirmesi

Bankanın gelirlerinin çeşitliliği arttıkça risk de azalır, çünkü gelirlerin çeşitlendirilmesi bankaların kârlılığını artırarak bankaların değerini artırır (Kipper, 2020, s 12).

4.6.1.6. Operasyonel Verimlilik

Maliyetin idari, çalışan maaşları, mülk maliyetleri gelire oranı olarak ölçülür. Verimlilik ve kârlılık arasında pozitif bir ilişki vardır (Kipper, 2020, s 9.10.11.12).

4.6.2. Dış Belirleyiciler

Banka kârlılığının dış belirleyicileri endüstri ve makroekonomik koşullardır. Sektör özelliklerinin bankaların kârlılığı üzerindeki etkilerini analiz etmek için çeşitli önlemler vardır (Herfindahl, Hirschman). GSYİH ve enflasyon oranının logaritması, makroekonomik koşulların bankaların kârlılığı üzerindeki etkilerini incelemek için kullanılır (Akba, 2012, s 105).

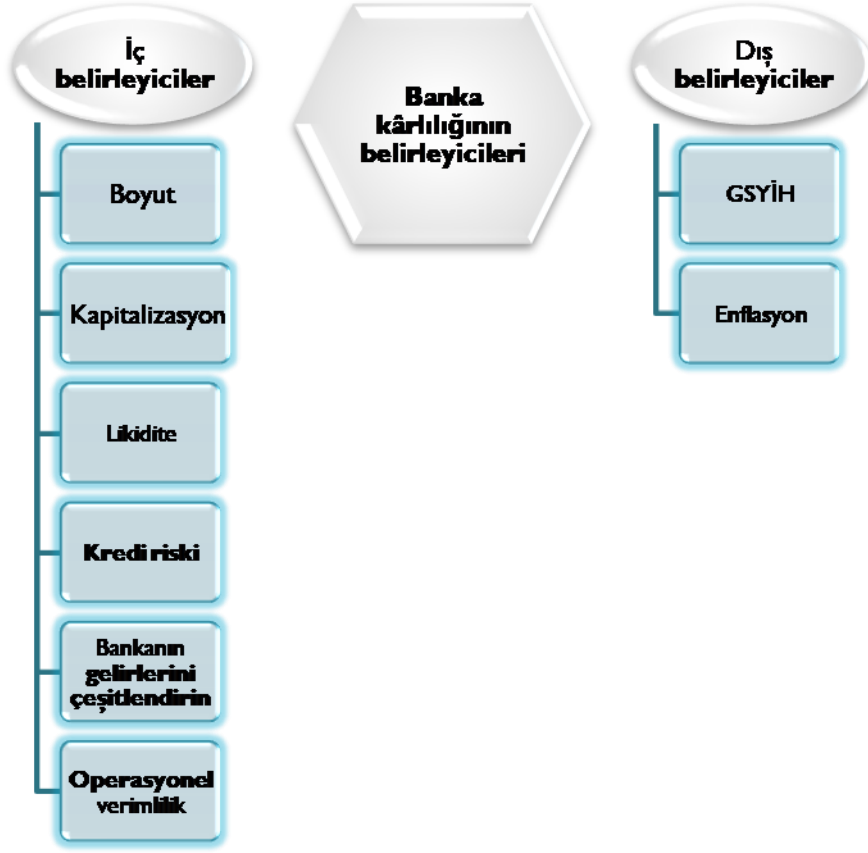
4.6.2.1. GSYİH

Gayri safi yurtiçi hasıla, kredi ve mevduat arz ve talebini doğrudan etkileyen birçok faktör üzerinde önemli etkilere sahiptir. GSYİH büyümesinin yavaşladığı durgunluk dönemlerinde kredi kalitesi bozulur, temerrütler artar ve dolayısıyla bankanın kârlılığı düşer. Ekonomik büyüme dönemlerinde ise bankaların kârlılığı artar. Yani gayri safi yurt içi hasıla ile bankanın kârlılığı arasında pozitif bir ilişki vardır (Akba, 2012, s 106).

4.6.2.2. Enflasyon

Bankaların kârlılığını değerlendirirken Türkiye gibi yüksek enflasyonlu ekonomilerde enflasyon faktörünün dikkate alınması gerekir. Enflasyonun etkisi kârlılığın hesaplanmasında önemlidir çünkü bankaların kârlılıklarını reel olarak artırmalarına olanak sağlar (Yurttadur, 2015, s 151).

Şekil 10. Banka Kârlılığının Belirleyicileri

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlandı

4.7. CAMELS Analizinde Kârlılık Rasyoları

4.7.1. Yatırım Getirisi Oranı (ROI)

Yatırım getirisi bazen kullanılan sermaye getirisi (ROCE) olarak adlandırılır. Bu oran yani şirket yatırımlarının ne derece etkin çalıştırıldığını gösterir. Ancak faiz ödemesi borçlanma durumunda söz konusu olduğu için, kar olarak net karı değil FVÖK'yü dikkate alarak aktifler karlılığını ölçerken karlılık üzerindeki borçlanma etkisini kaldırır. Kâr elde etmek için şirkete yatırılan miktarla ilişkilendirmeden karı veya kar büyümesini doğru bir şekilde değerlendirmek imkansızdır. En önemli karlılık oranı, karı, yatırılan sermaye miktarının bir yüzdesi olarak belirten ROI'dir (Finansal Accounting And Reporting CPA, 2017, s 354).

$$\text{Yatırımın Getirisi Oranı} = \frac{\text{Faiz ve vergi öncesi kazanç}}{\text{Toplam varlıklar eksi cari borçlar}} * 100$$

4.7.2. Aktif Kârlılık Oranı (ROA)

Firmanın kârının elde edilmesi için aktif varlıkların hangi ölçüde etkin kullanıldığını gösterdiğinden önemli bir orandır. Oranın yüksekliği etkinliğin yüksek olduğunu gösterir ve firmanın amacı da aktif kârlılık oranının maksimum olmasını sağlamak olmalıdır (Okka, 2010, s 54).

$$\text{Aktif kârlılık oranı} = \frac{\text{Net Dönem Kârı}}{\text{Toplam Aktifler}} * 100\%$$

4.7.3. Öz Sermaye Kârlılık Oranı (ROE)

Öz sermaye kârlılık oranı Firmaya tahsis edilen öz sermayenin ne ölçüde kârlı kullanıldığını gösterir. Oranın yüksekliği ortaklar açısından arzu edilir. Firma yabancı kaynağı olumlu şekilde kullanmışsa rakiplerine oranla öz sermaye kârlılık oranı yüksek olacaktır. Eğer firmanın imtiyazlı hisse senetleri, kâr ortaklığı senetleri ile oydan yoksun hisse senetleri varsa bunların kâr paylarının net kârdan düşülmesi adi hisse senedi sahiplerinin yatırımının kârlılığını hesaplamak için gerekli olacağından unutulmamalıdır (Okka, 2010, s 54).

$$\text{Öz sermaye kârlılık oranı} = \frac{\text{Net Dönem Kârı}}{\text{Özkaynaklar}} * 100\%$$

4.7.4. Brüt Kâr Marjı, Net Kâr Aralığı, ve Kâr Analizi

Bir firmada brüt kâr; satışlardan satılan malın maliyeti düşülmek suretiyle hesaplanır. Brüt kârlılık oranı satılan malların satış fiyatı ile maliyetleri arasında ne ölçüde bir marjın olduğunu, kaynakların ucuz temin edilip edilemediğini gösterir. Bu marjın yüksekliği firmanın giderlerini karşılayacak brüt kârın yüksekliğini gösterir (Okka, 2010, s 53).

$$\text{Brüt kâr marjı} = \frac{\text{Brüt kâr}}{\text{Satış}} * 100\%$$

Aşağıdakiler de dahil olmak üzere başka kârlılık oranları vardır:

Toplam Giderler / Toplam Gelirler

Kâr payı - Faiz Gelirleri / Krediler

Faaliyet Kârı / Personel Sayısı

4.8. Uygulama

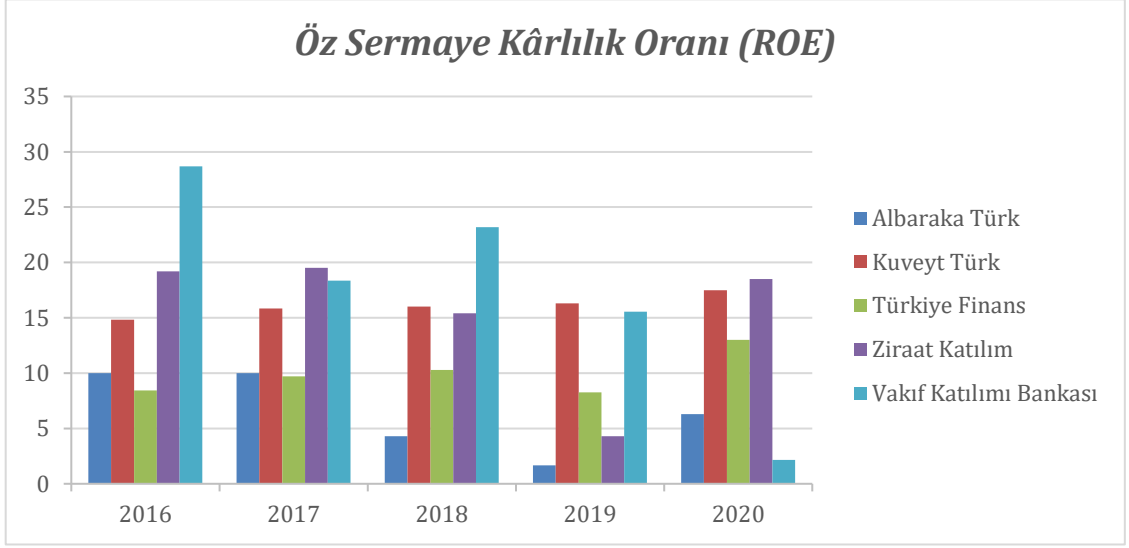
Bu bölümde katılım bankaları hakkındaki bilgilerin yıllık raporlarından alındığı, CAMELS sisteminin bir grup Türk Katılım Bankasının kârlılık kalitesini değerlendirmek için uygulanacağı (1 Ocak 2016 – 31 Aralık 2020) arasındaki kesin hesaplarını inceleyerek Türk Katılım Bankaları değerlendirilecektir:

1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş
2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş
4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş
5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş

Tablo 7. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Öz Sermaye Kârlılık Oranı (ROE)

Öz Sermaye Kârlılık Oranı (ROE)					
	Albaraka Türk	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Ziraat Katılım	Vakıf Katılım Bankası
2016	10	14.82	8.44	19.2	28.67
2017	10	15.85	9.72	19.5	18.36
2018	4.3	16	10.29	15.4	23.19
2019	1.66	16.3	8.27	4.3	15.54
2020	6.30	17.5	13.01	18.5	2.17
ORT	6.452	16.094	9.946	15.38	17.586
SIRALAMA	5	2	4	3	1

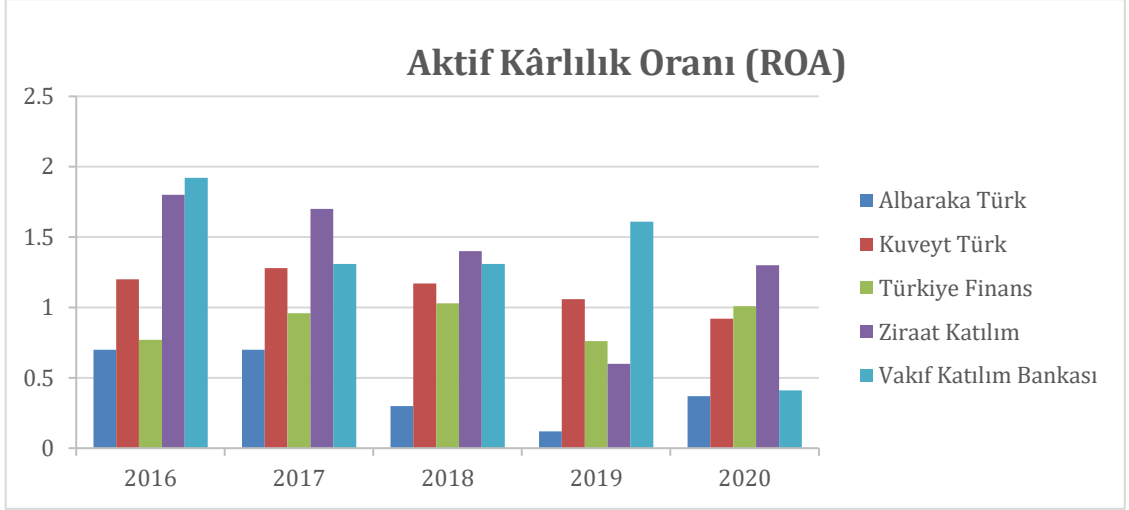
Şekil 11. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Öz Sermaye Kârlılık Oranı (ROE)

Tablo 8. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Aktif Kârlılık Oranı (ROA)

Aktif Kârlılık Oranı (ROA)					
	Albaraka Türk	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Ziraat Katılım	Vakıf Katılımı Bankası
2016	0.7	1.20	0.77	1.8	1.92
2017	0.7	1.28	0.96	1.7	1.31
2018	0.3	1.17	1.03	1.4	1.31
2019	0.12	1.06	0.76	0.6	1.61
2020	0.37	0.92	1.01	1.3	0.41
ORT	0.438	1.126	0.906	1.36	1.312
SIRALAMA	5	3	4	1	2

Şekil 12. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Aktif Kârlılık Oranı (ROA)

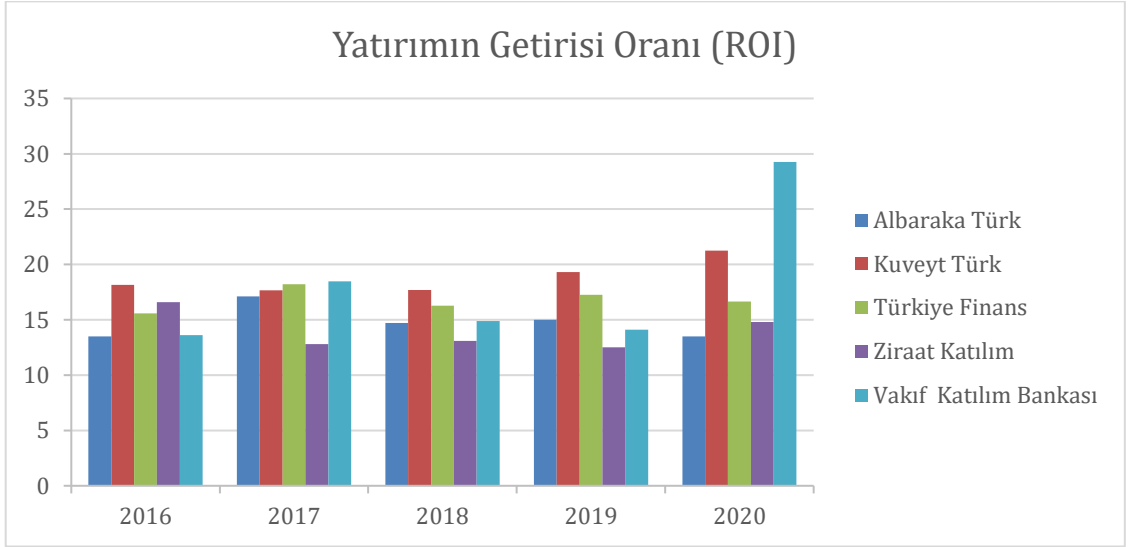

Tablo 9. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Yatırımın Getirisi Oranı (ROI)

Yatırımın Getirisi Oranı (ROI)					
	Albaraka Türk	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Ziraat Katılım	Vakıf Katılım Bankası
2016	13.5	18.16	15.58	16.6	13.60
2017	17.1	17.66	18.22	12.8	18.47
2018	14.7	17.68	16.26	13.1	14.88
2019	15	19.32	17.26	12.5	14.1
2020	13.5	21.26	16.64	14.8	29.25
ORT	14.76	18.816	16.792	13.96	18.06
SIRALAMA	4	1	3	5	2

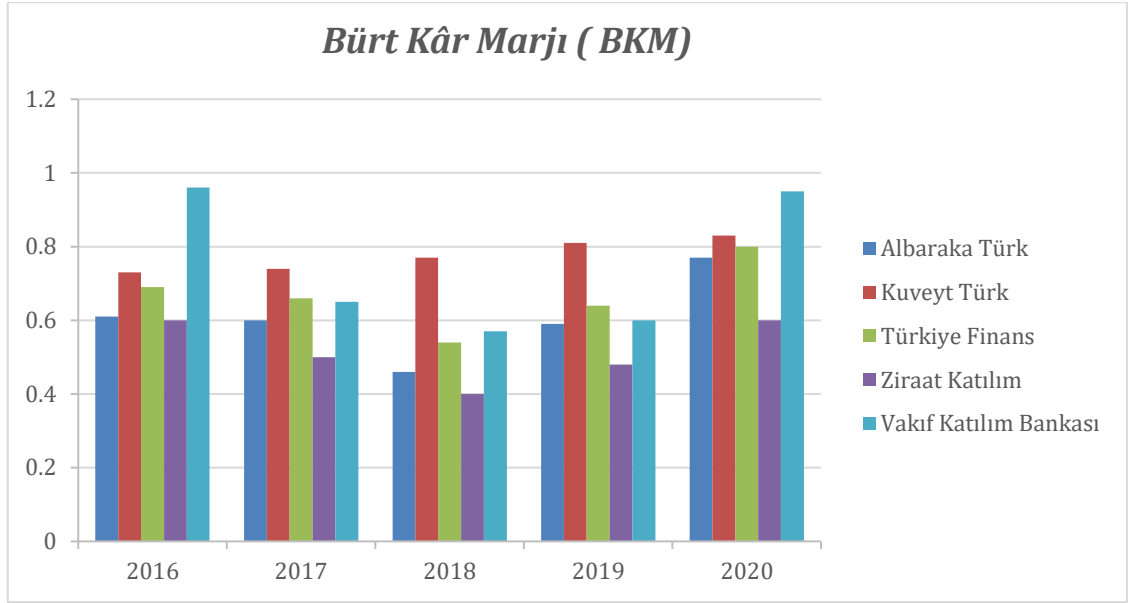
Şekil 13. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Yatırımın Getirisi Oranı (ROI)

Tablo 11. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Bürt Kâr Marjı

Bürt Kâr Marjı (BKM)					
	Albaraka Türk	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Ziraat Katılım	Vakıf Katılım Bankası
2016	0.61	0.73	0.69	0.60	0.96
2017	0.60	0.74	0.66	0.50	0.65
2018	0.46	0.77	0.54	0.40	0.57
2019	0.59	0.81	0.64	0.48	0.60
2020	0.77	0.83	0.80	0.60	0.95
ORT	0.61	0.78	0.67	0.52	0.75
SIRALAMA	4	1	3	5	2

Şekil 14. 2016'dan 2020'ye Kadar Katılımcı Beş Bankanın Bürt Kâr Marjı

Tablo 11. CAMELS Sistemi Kullanarak Bankaların Kârlılık Notlarının Görüntülenmesi

Earning (Kârlılık)					
	Albaraka Türk	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Ziraat Katılım	Vakıf Katılım Bankası
ROE	5	2	4	3	1
ROA	5	3	4	1	2
ROI	4	1	3	5	2
BKM	4	1	3	5	2
Toplam Sıralama	18	7	14	14	7
Genel Sıralama Ortalaması	4.5	1.75	3.5	3.5	1.75
Genel CAMELS Sıralama	3	1	2	2	1

Yukarıdaki tabloda CAMELS Sistemi kullanarak bankaların kârlılık notları görüntülenmektedir. Bankaların bu CAMELS Derecelendirme Sistemine göre farklı parametreleri sıralanmış, bu bankaların nihai derecelendirme puanları verilmiştir (Tablo: 10). Her bir bankanın tüm parametreler üzerindeki sıralaması, ortalama genel sıralamayı hesaplamak için toplanmıştır.

Vakıf Katılım Bankası ve Kuveyt Türk Bankası 1.75 ile özel sektör bankası arasında birinci sırada yer alır. Buna mukabil Ziraat Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankası ise ortalama genel derecelendirme puanı 3.5 ile ikinci sıraya yerleşir. Albaraka Türk Katılım Bankasına baktığımızda ortalama genel derecelendirme puanının 4.5 vesirasının da üçüncü derecede olduğunu görürüz.

Küresel krizden (Covid-19) önce Türkiye ekonomisi birçok ekonomik krizle karşı karşıya kalmış olmasına rağmen, tüm krizlerde olduğu gibi ekonomi de bu krizlerin etkilerinden hızla kurtulabilmiştir. Bu krizlerin en önemlileri şunlardır: 1- 2007-2008 yıllarında dünyayı etkisi altına alan küresel finansal kriz. Bu kriz esansında Türkiye'nin gayri safi yurtiçi hasılası (GSYİH) ve doğrudan yabancı yatırımların önemli ölçüde düşmesine karşın 2010 yılında hızla toparlanıp tekrar yükselmiştir. 2- Türk işadamlarının Suriye'deki birçok yatırımını kaybetmesine neden olan Suriye devriminin 2011 yılında patlak vermesi krizi ile birlikte Suriye'ye komşu Türk şehirlerinin ekonomisi ciddi bir düşüş yaşadı. Ancak Türkiye ekonomisi almış olduğu tedbirlerle bundan etkilenmedi. 3- 2016'da Türkiye'de yaşanan başarısız darbe girişimi krizi. Bu krizin etkileri de Türk halkının vatan sevgisi ve öz verili mücadelesi ile kısa sürede ortadan kalktı. 4- 2018 yılında başlayan Türk Lirasının döviz kurunda ard arda gerileme krizi. Bu krizin etkileri de ihracatın artırılması ve ülkeye gelen turist sayısında ciddi artışla giderildi. 5- Tekstil ve hazır giyim sektörü dahil vitrifiye sektörü gibi birçok sektör Devletin aldığı özel tedbirlerle hiçbir krize girmeden kolayca atlatıldı. Diğer dünya ülkelerinin aksine Türkiye ekonomisi genel olarak önemli ölçüde bu Corona krizinden etkilenmemiştir. Üstelik Avrupa'da krizin yoğunlaşmasından dolayı Türk malı ve ürünlerine olan talebin iki katına çıkmasına neden oldu. Bu nedenle Türkiye, dış pazarların güvenini kazanmak için krizi en yüksek şeffaflık standartlarıyla ele alarak üstesinden gelmektedir.

SONUÇ

Türkiye'de bankacılık sisteminin gelişmesine önayak olan bankalar, son on yılda büyük katkı sağlamıştır. Türkiye, müşterilerinin İslam'ın yasakladığı faizden uzaklaşma ve faizsiz bankacılık hizmetleriyle uğraşma bilincinin yüksek olması sonucunda, katılım bankacılığı sisteminde hızlı bir gelişme yaşamıştır. Katılım Bankacılığı sisteminin genişlemesinin bir sonucu olarak, müşteriler çeşitlendirilerek yüksek kaliteli bankacılık hizmetleri talep edilir hale gelmiştir. Çeşitli zorluklarla yüzleşmek ve müşterilerin farklı veya sofistike isteklerine yanıt vermek için banka yönetimi, belirlenen bankacılık hedeflerine mükemmel bir şekilde ulaşmak adına ciddi çalışmalar yapmışlar, hedeflerine ulaşmak için modern yöntemleri kullanan araçları tahsis etmişlerdir.

Performans değerlendirme süreci, mevcut ve gelecekte etkinliğin sağlanması amacıyla iyileştirilerek geliştirilmiş, hedeflerine ulaşmak için bankaların elindeki kaynakları optimum şekilde kullanarak çeşitli faaliyetlerin ve yönetim etkinliğinin artırılması sağlanmıştır. Performansı değerlendiren bir grup ölçüm araçları vardır ve bunlardan en sık kullanılanlarını şöyle sıralayabiliriz: Panal veri analizi, Faktör analizi, Pearls modeli, M -Cril, Girafe, ve CAMELS.

Bu çalışmada, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, banka yönetimi, kârlılık ve likidite, piyasa riskine duyarlılık unsurlarını içeren CAMELS sisteminin kullanılması ile Türkiye'deki katılım bankalarının kârları değerlendirilmiştir. Küresel krizlerin ortaya çıkması özellikle de son dönemde yaşanan krizler, katılım bankalarının kârlılıklarında potansiyel dalgalanmalara yol açmış, bu onları küçük de olsa zarara maruz bırakmıştır.

KAYNAKÇA

AAOIFI. (2015). *Accounting And Auditing Organization For Islamic Finansal Institutions*. Bahrain: Dar Almaiman For Publishing.

Abbas, Ali Abdulhassan. (2019). *Use of CAMELS standard in the assessment of iraqi commerical banks*. Irak: University of Kârbala.

Akba, Halil Emre. (2012). *Determinants of Bank Profitability: An Investigation on Turkish Banking Sector*. Yıldız teknik Üniversitesi. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/165700&ved=2ahUKEwii_6z9lZ_tAhWnzIUKHaoYBfkQFjAAegQIARAB&usg=AOvVaw1vtfgaompf9RAAR4Gt-Pce

Aktepe, İshak. (2017). *Katılım Finans*. İstanbul: TKBB, 9. Baskı.

Al – Watan, Al Rayan Bank, İslami finansal çözümlerde yenilik yapıyor, <https://www.al-watan.com/news-details/id/139177>.

Albaraka Türk Katılım Bankası, Faaliyet Raporu, <https://www.albaraka.com.tr/faaliyet-raporlari.aspx>.

Accounting And Auditing Organization For İslamic Financial Institutions, <https://aaoifi.com/>

Almalnews, <https://almalnews.com>, BaselIII.

Arabacı, Nihat. (2007). *Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Arap Muhasebeci Dergisi, <https://www.aam-web.com>, CAMELS.

Arslan, Emre Can. (2017). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları*. İstanbul: Ticaret Üniversitesi.

Assad, Bassam. (2018). *Banks Performance Assessmet Using Camels Approach*. Syria: Tisheen Üniversitesi.

Bastan, Mahdi. Mazrae, Mohammad. Almadvand, Ali. (2016). *Dynamics Of Banking Soundness Based On CAMELS Ratingsystem*. Iran: University of Tahrán, University of Eyvanekey.

Başır. (2013). *The Determinants Of Selecting İslamic Banks From The Point Of View Of Their İndividual Customers At The State Of Kuwait: An Empirical Study*. Kuveyt: Middle East University, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Bodie, Zvi. Kane, Alex. Marcus, Alan. (2011). *Investments And Profolio Management*. Newyork: Published By McGraw- Hill/Irwin, 9. Editor.

Ceylan, Ali.Turhan, Korkmaz. (2018). *Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 16. Baskı.

CPA. (2017). *Finansal Accounting And Reporting*. Published By BBP Learning MediaLtd, Seventh Edition.

Çabuk, Adem. Kâragül, Arman. Erol, Cengiz. Başar, A.Banu. Svim, Şerafettin. Sayılır, Özlem. (2013). *Finansal Tablolar Analizi* . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2. Baskı.

Çetin, Abdurrahman. (2018). *Katılım ve Mevduat Bankalarının Piyasa Etkinliğinin Kârşılaştırmalı Analizi ve Bir Uygulama*.
https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7565/Katilim_Bankalari-329.pdf&ved=2ahUKEwj36I-iop7tAhWGAXAIHUZRCJkQFjAAegQIAhAB&usg=AOvVaw3m0euPld-iUYW81nAgHnV3

Çoşkun, Recai. Altunışık, Remzi. Yıldırım, Engin. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 9. Baskı.

E3arabi, <https://e3arabi.com>, Kârlılık.

Emlak Katılım Bankası veya Emlak Bank nedir,
<https://www.yatirimkredi.com/emlak-katilim-bankasi-nedir.html>

Canbaz, Muhammet. (2013). *Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları ve Performans Analizi*. Kırklareli & İstanbul.

Gedikli, Ayfer. Erdoğan, Seyfettin. (2019). *Malezya'da İslami Finans ve Katılım Bankacılık Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme*.
<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/>

Ghazavi, Masoud. Bayrak, Sema. (2018). *Performance Analysis of Banks In Turkey Using Camels Approach Casestudy: Six Turkish Banks During 2005 To 2006*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Global Finance Magazine – Worlds' Best İslamic Finansal Institutions 2020,
<https://www.gfmag.com/magazine/may-2020/worlds-best-islamic-finansal-institutions-2020>.

Gülhan, Ozan. (2018). *Bankacılıkta Likidite Riski Ve Likidite Düzenlemeleri Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Uygulamalar*. Ankara: Başkent Üniversitesi.

Hazıroğlu, Temel. (2015). *Katılım Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

İFSB. (2019). *Islamic Finansal Servicesboard. Malaysia: SasanaKijang, Bank Negara Malaysia 2, JalanDato'Onn, 50480 Kuala Lumpur*.

İslamoğlu, Mehmet. Kaya, Ferudun. (2019). *Sermaye Piyasaları Ve Finansal Kurumlar*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, Birinci. Baskı.

Kaya, Ferudun. (2017a). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, Beşinci Baskı.

Kaya, Ferudun. (2017b). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, Birinci Baskı .

Kayadibi, Saim. Thegrowth of Islamicbankingandfinance in Malaysia. In: *Finance islamique: regard(s) sur unefinancealternative. Islamic Finance Series*, 1 (1) 2011. MazarsGroup, Algeria, pp. 429-440.

Kipper, Lukas. Albarbari, Mohammed. (2020). *Commerical Bank Profitability In Anegative Interest Rate Environment*. Jönköping University [.https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1435939/FULLTEXT01.pdf&ved=2ahUKEwjnqMnKmZ_tAhWC3YUKHdMbCg0QFjABegQICBAB&usg=AOvVaw14QtmDqqv3YEOBE_Mr_XnjM](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1435939/FULLTEXT01.pdf&ved=2ahUKEwjnqMnKmZ_tAhWC3YUKHdMbCg0QFjABegQICBAB&usg=AOvVaw14QtmDqqv3YEOBE_Mr_XnjM)

Koçoğlu, Enes. (2019). *Katılım Bankacılığında Müşteri Memnuniyeti Ve Müşteri Sadakati Yönünden İlişkisel Pazarlama Ögeleri*. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Kuveyt Türk Katılım Bankası, Faaliyet Raporu, <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/yillik-ve-ara-donem-faaliyet-raporlari> .

Lombardrisk, Basel Iııimplementation Deferred Until 2023 İn Responseto Covid-19, <https://www.lombardrisk.com/basel-iii-implementationdeferred-until-20223-in-response-to-covid-19/>.

Moustafa, AbdelWadoud. (2012). *Sources of Fundsandinvested İn Malaysian Islamic Banks* https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://www.aensiweb.com/old/anas/2012/11301135.pdf&ved=2ahUKEwjGpeWE357tAhUtxYUKHeLFBaYQFjAAegQIDxAB&usg=AOvVaw3fGXTBJkx_7KUm0ZrrLzTR

Okka, Osman. (2010). *İşletme Finansmanı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 4. Baskı.

Orhan, Zeyneb. (2019). *Katılım Bankacılığında Risk Kâr-Zarar Ortaklığı Enstrümanlarının Analizi*. İstanbul: Yayınları, 1. Baskı.

Özdemir, Fatih Ramazan. (2019). *Katılım Bankacılığı Sisteminde Kullanılan Araçlar: Katılım Bankalarının ve Mevduat Bankalarının Borçlanma Kapasitelerinin Kârşlaştırılması*. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.

Price, James L. (1968). *Organizational Effectiveness An Inventory Of Propositions*. HomewoodIII: İrwin-Dorsey.

Reuters, Thomson. Durchslag, Adam. (2010). *Islamic Finance Instruments And Markets*. United kingdom: Bloomsbury, First Editor.

Sarıkovanlık, Vedat. Koy, Ayben. Akkaya, Murat. Yıldırım, Hasan. Kantar, Lokman. (2019). *Finans Biliminde Ekonometri Uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı.

Sarker, Abdul Awwal. *CAMELS Ratingsystem In The context Of Islamic banking: A proposed 'S' For Shariah Frame Work*, https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://ibtra.com/pdf/journal/v2_n2_article4.pdf&ved=2ahUKewje_Oqbo57tAhUt4YUKHdYPB6cQFjAAegQIARAB&usg=AOvVaw31vxO5yixsl3wLohdfKrFN.

Sürücü, Şükrü. (2018). *İslami Finans: Malezya ve Türkiye Kârşılaştırması*. Konya: Selçuk Üniversitesi.

The Role of AAOIFI – The Oldest Standards Setting Organisation In Islamic Finance, <https://www.linkedin.com/pulse/role-aaofi-oldest-standards-setting-organisation-malik-phd->.

TKBB, <https://tkbb.org.tr/documents/yonetmelikler/bolum-1-katılım-felsefes-ve-insanbankac>

Türkiye Finans Katılım Bankası, Faaliyet Raporu, <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/finansal-raporlar/sayfalar/faaliyet-raporlari.aspx>.

Understanding Profitability, <https://www.extension.iastate.edu/AGDM/wholefarm/html/c3-24.html>.

Uslu, Ali. Ertaş, Fatih Çoşkun. Türk, Murat. (2019). *Türkiy'deki Mevduat Bankalarının CAMELS Performans Analizi*. Tokat Gaziosmanpaşa, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi.

Vakıf Bank Katılım Bankası, Faaliyet Raporu, <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari> .

Varsak, Serkan. (2017). *Participation Banking In Turke Yanfits Effects On The Turkish Financial System*. Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi [.https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://www.ibaness.org/bnejss/2017_03_special_issue/13_Varsak.pdf&ved=2ahUKEwiPwarXmp7tAhWIjYsKHwLoBsAQFjAAegQIARAB&usg=AOvVaw1FJEDlgT31p3CIhbfBsBJ](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://www.ibaness.org/bnejss/2017_03_special_issue/13_Varsak.pdf&ved=2ahUKEwiPwarXmp7tAhWIjYsKHwLoBsAQFjAAegQIARAB&usg=AOvVaw1FJEDlgT31p3CIhbfBsBJ)

Visser, Hans. (2009). *Islamic finance principles and practice*. USA: ErwardElgar.

What Is Profitability Andwhy Is It More Important Than Profit? <https://medium.com/learn-finance/what-is-profitability-and-why-it-more-important-than-profit-198d861e3ea0>.

Wiley, John. (2005). *Commercial Banking The Managment Of Risk*. Rolling Meadows: Bankers Pub, III.

Wiley. (2015). *Level ICFA Exam*.Canada: Originally Published By Elan Guides.

Yümlü, Adnan. (2017). *Türk Bankacılık Sektöründe Şube Performans Ölçüm Sistemleri ve Bankalar Arasında Kârşılaştırmalı Analiz*. Ankara: Başkent Üniversitesi.

Yurttadur, Mustafa. (2015). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, Birinci Baskı.

Zerkâ, Ahmet. Neccâr, Muhammad. (2011). *İslam Düşüncesinde Ekonomi Banka ve Sigorta*. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Baskı.

Ziraat Katılım Bankası, Faaliyet Raporu, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgileri>.

Arapça Kaynaklar

ابو قحف, عبد السلام. (2001). *اقتصاديات الاعمال والاستثمار الدولي*. الاسكندرية: مطبعة الاشعاع الفنية, ط 1 .

ادريس, وائل. الغالبي, طاهر. (2009) اساسيات الاداء وبطاقة التقييم المتوازن. الاردن: جامعة الزيتونة الاردنية و استشاري اداء مؤسسي خبير في **BalancedScorecar**

بازل توجل تنفيذ متطلبات معيار 3 حتى يناير 2023, <https://almalnews.com>

بوجميلة, عمر. بولحيه, الطيب. (2016). مجلة اقتصاديات شمال افريقيا مجلة عملية دورية متخصصة محكمة. الجزائر: جامعة حسيبة بن بو علي.

بورقية, شوقي. التمييز بين الكفاءة والفعالية والفاعلية

<https://www.scribd.com/document/> والاداء,

التجاني, الهام . شعوبي, فوزي. (2015). تقييم الاداء المالي للبنوك التجارية ، دراسة حالة البنك الوطني الجزائري والقرض الشعبي الجزائري للفترة 2005 \ 2011 ، مجلة ابحاث اقتصادية وادارية. الجزائر: جامعة ورقلة .

الجبوري, مهدي. مؤشرات الاداء المالي الاستراتيجي دراسة تطبيقية مقارنة بين مصرفي

الرافدين والمصرف التجاري

للعام 2002. <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.researchgate.net/>

جموعي, محمد. (2005). تقييم اداء المؤسسات المصرفية دراسة حاله لمجموعة بنوك

<https://dspace.univ-ouargla.dz> جزائرية خلال الفترة 1994-2000. جامعة ورقلة

الحسني, فلاح. (2003). ادارة البنوك كمدخل كمي واستراتيجي معاص . الاردن: دار

وائل للنشر والتوزيع.

خليل, عبد الرزاق. عاشور, عادل. دور المصارف الاسلامية في دعم تطوير اسواق راس المال

العربية. <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://iefpedi.a.com/arab/wp-content/uploads/2010/03/>

ديك, هاني. (2015). العلاقة بين تطبيق كفاية رأس المال وفق مقررات بازل وربحية البنوك التجارية

المحلية في فلسطين. غزة: الجامعة الاسلامية.

الدوري, عمر. (2013). تقييم الاداء المصرفي الاطار المفاهيمي والتطبيقي. بغداد: جامعة النهرين.

رقاقدة, نبيلة. (2016). دراسة قياسية للعوامل المؤثرة على ربحية البنوك التجارية. ورقلة: جامعة قاصدي

مرباح.

- الزغود, ايمان. (2015). الانذار المبكر باستخدام نموذج كاملز لتقييم اداء البنوك التجارية. ام البواقي الجزائر: جامعة العربي بن مهدي.
- الساعدي, علاء. (2015). ربحية المصارف والعوامل المؤثرة فيها: دراسة تطبيقية على المصارف العراقية المدرجة في سوق العراق للاوراق المالية . العراق: جامعة البصرة.
- سعودي, نادية. (2018). مدى استخدام الاساليب الحديثة لمراقبة التسيير في قياس وتقييم اداء البنوك التجارية الجزائرية. المسيلة: جامعة محمد بوضياف.
- السلمي, علي. (2007). خواطر في الادارة المعاصرة. مصر: جامعة القاهرة.
- السيد, اسماعيل.(1999). الادارة الاستراتيجية مفاهيم وحالات تطبيقية. مصر: جامعة الاسكندرية .
- شاهين, ماجد.(2010). مدى فاعلية وعدالة نظام تقييم اداء العاملين في الجامعات الفلسطينية واثره على الاداء الوظيفي والولاء والثقة التنظيمية. غزة: الجامعة الاسلامية غزة.
- شوشة, يمينة. (2016). اثر تطبيق نظام التقييم البنكي كاملز في تفعيل الرقابة على البنوك التجارية – مقارنة بين البنك الوطني الجزائري والبنك بي ان بي باريبا الجزائر وخلال الفترة 2010 – 2012 . مستغانم: جامعة عبد الحميد ابن باديس.(2012)
- صلاح, انغام. (2010). المحتوى المعلوماتي للبيانات المالية المنشورة الصادرة عن الشركات الصناعية المساهمة العامة الاردنية من وجهة نظر المستثمرين والمقرضين ومدققي الحسابات الخارجيين. الاردن: جامعة الشرق الاوسط.
- الطلحاوي, فاطمة الزهراء. (2018). اثر التحرير المالي على اداء القطاع البنكي (2016 – 2000) الجزائري دراسة قياسية. الجزائر: جامعة احمد دراية أدرار.
- عاصي, امارة. (2010). تقييم الاداء المالي للمصارف الاسلامية دراسة تطبيقية على البنك الاسلامي الاردني للتمويل والاستثمار. سوريا: جامعة حلب.
- عبد القادر, زيتوني. دراسة المؤشرات الدولية الحديثة لتقييم اداء البنوك. جامعة الجزائر
- <https://iefpedia.com/arab/wp-content/uploads/2009/12/bbb.doc> ,
- عبدوس, عبد العزيز. العرابي, مصطفى. (2011). انعكاسات الازمة المالية العالمية على المصارف الاسلامية. جامعة بشار.
- <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://iefpedia.com/arab/wp-content/uploads/2011/03/>

علوان, شهيرة. (2016). تقييم اداء البنوك الاسلامية باستخدام نظام التقييم المصرفي الامريكي
كاملز دراسة حالة بنك البركة الجزائري. ام البواقي: جامعة العربي بن مهيدي.

العمرى, بشرى. ماني, حنان. (2018). دور التحليل المالي في تقييم الاداء المالي
للمؤسسة. البويرة : جامعة ألكلي محند أولحاج.

غانم, فتح الله. (2004). بطاقة التصويب المتوازنة واستراتيجية اسفل الى اعلى :
كاداة لتحسين الاداء. فلسطين: جامعة القدس المفتوحة.

الفرا, احمد. (2008). تحليل نظام التقييم المصرفي الامريكي كاملز كاداة للرقابة على النظام المصرفي.
غزة: الجامعة الاسلامية – غزة.

فهد . نصر, حمود (2009) .اثر السياسات الاقتصادية في اداء المصارف التجارية .الاردن .

CGAP , (المجموعة الاستشارية لمساعدة الفقراء (احد برامج التمويل الاصغر

[https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://documents.wor](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://documents.worldbank.org/curated/fr/625721468176329355/pdf/334520ARABIC0FocusNote1221)
[ldbank.org/curated/fr/625721468176329355/pdf/334520ARABIC0FocusNote1221](http://documents.worldbank.org/curated/fr/625721468176329355/pdf/334520ARABIC0FocusNote1221)

[Arabic](#)

محمد, علي. (2014). سعر الفائدة وتأثيره في ربحية المصارف التجارية (دراسة حالة مصرف
سورية والمهجر ش.م.م. سوريا: جامعة دمشق.

المحمود, حسين. (2014). امكانية استخدام نظام كاملز في تقييم جودة الربحية في المصارف الاسلامية.
سوريا : جامعة دمشق.

المدهون, احمد. (2017). اثر تطبيق ابعاد بطاقة الاداء المتوازن على تعظيم الربحية في المصارف
التجارية المحلية العاملة في فلسطين. غزة : الجامعة الاسلامية.

مزيق, رامي. مرهج , منذر. حمودة, عبد الواحد. (2014). تحديد العوامل المؤثرة على ربحية
المصارف التجارية باستخدام التحليل المتعدد المتغيرات دراسة ميدانية في المصرف التجاري السوري
. سوريا: جامعة تشرين ,بمحافظة اللاذقية

مصطفى, مصطفى. (2006). تقييم ظاهرة تحول البنوك التقليدية للمصرفية الاسلامية دراسة
تطبيقية عن تجربة بعض البنوك السعودية. القاهرة: الجامعة الامريكية المفتوحة.

يحيى, شريف. (2017). تطبيق نظام كاملز في تقييم اداء البنوك المصرية في ضوء المعايير
والاتفاقات الدولية. مصر: جامعة قناة السويس.

TABLÖLAR

TABLO 1.	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Sermaye Yapısı
TABLO 2.	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Sermaye Yapısı
TABLO 3.	Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Sermaye Yapısı
TABLO 4.	Bilanço Tablosu
TABLO 5.	Gelir Tablosu
TABLO 6.	Camels Derecelendirme Sistemi
TABLO 7.	Öz Sermaye Kârlılık Oranı (ROE)
TABLO 8.	Aktif Kârlılık Oranı (ROA)
TABLO 9.	Yatırımın Getirisi Oranı (ROI)
TABLO 10.	Bürt Kâr Marjı (BKM)
TABLO 11.	CAMELS Sistemi Kullanarak Bankaların Kârlılık Notlarının Görüntülenmesi

ŞEKİLLER

- ŞEKİL 1.** Türkiy’deki Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi
- ŞEKİL 2.** Katılım Bankacılığı Felsefesi
- ŞEKİL 3.** Performans, Verimlilik ve Etkililiğin Birleşimidir
- ŞEKİL 4.** Etkinlilik ve Verimlilik Arasındaki İlişki
- ŞEKİL 5.** Verimlilik ve Etkinlilik Matrisi
- ŞEKİL 6.** Finansal Performansı Değerlendirme Adımları
- ŞEKİL 7.** Performans Seviyeleri
- ŞEKİL 8.** CAMELS Sistem Unsurları
- ŞEKİL 9.** CAMELS Sisteminde Kullanılan Finansal Oranlar
- ŞEKİL 10.** Banka Kârlılığının Belirleyicileri
- ŞEKİL 11.** Öz Sermaye Kârlılık Oranı (ROE)
- ŞEKİL 12.** Aktif Kârlılık Oranı (ROA)
- ŞEKİL 13.** Bürt Kâr Marjı (BKM)
- ŞEKİL 14.** Yatırımın Getirisi Oranı (ROI)

ÖZGEÇMİŞ

Fatimah AL-FARISEE Irak'lı olup, Ortaöğrenim ve Üniversite eğitimini Ürdün'de tamamladı. Al-Balqa Uygulamalı Üniversitesi'nde Lisans Muhasebe ana dalından çok iyi bir derece (3.34) ile mezun oldu. Arkasından SAP eğitimini aldıktan sonra Uluslararası Arap Sertifikalı Muhasebeciler Derneği'nin (The International Arap Society of Certified Accountants“ IASCA”) Talal Abu-Ghazaleh Koleji'ne katıldı. Ayrıca 2017 yılında uluslararası Arap yeminli muhasebe eğitimi ve sertifikasını aldı. Daha sonra Karabük Üniversitesi'nde Yüksek Lisans eğitimi almak için Türkiye'ye geldi. Bu tez ile Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi, Finans ve Katılım Bankacılığı bölümünden Temmuz 2021'de mezun oldu.